

KUML
1997-98

KUML 1997-98

KUML 1997-98

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Redaktion: Hans Jørgen Madsen og Jesper Laursen

Omslag: Louise Hilmar

Tilrettelægning: Narayana Press

Tryk: Narayana Press

Skrift: Bembo 12/13

Papir: 115g Arctic Silk

Copyright © 1998 by Jysk Arkæologisk Selskab

ISBN 87-7288-597-1

ISSN 0454-6245

Indhold/Contents

<i>Hans Jørgen Madsen og Else Roesdahl: Olaf Olsen 70 år</i>	7
Olaf Olsen 70 years	8
<i>Søren H. Andersen: En mønstret pragtøkse fra ældre Ertebølletid</i>	9
A Magnificent ornamented axe from the Early Ertebølle Period	27
<i>Henrik Skousen: Rønbjerg Strandvolde – en kystboplads ved Limfjorden</i>	29
Rønbjerg Strandvolde – a coastal settlement by the Limfjord	71
<i>Lisbeth Christensen: Vandet skole – en ældre romertidsgrav med ringfibler fra Thy</i>	75
An Early Roman Iron Age grave with ring brooches from Vandet School in Thy	103
<i>Bjarne Henning Nielsen: Jernalderfund fra Egådalen</i>	105
Iron Age finds from the valley of Egå	124
<i>Elisabeth Barfod Carlsen: Et smykke i slægt med guldbrakteaterne</i>	127
A pendant related to the gold bracteates	141
<i>Claus Feveile, Stig Jensen og Kaare Lund Rasmussen: Produktion af drejet keramik i Ribeområdet i sen yngre germansk jernalder</i>	143
The production of thrown pottery in the Ribe area towards the end of the late Germanic Iron Age	159
<i>Ole Crumlin-Pedersen: Skibsfundene fra Hedeby</i>	161
The Hedeby shipfinds	183
<i>Anne Pedersen: Bidselbeslag fra Bøgeskov Strand</i>	185
A Harness Cheek-piece from Bøgeskov Strand	194
<i>Bente Holmberg og Jan Skamby Madsen: Da kom en snekke ...</i>	197
A snekke came	224
<i>Hans Skov: Udgravningerne i Århus Midtby 1994-97</i>	227
The excavations in the centre of Aarhus 1994-97	292
<i>Thomas Bertelsen: Kirketage</i>	295
Church Roofs	343
Anmeldelser	347
Jysk Arkæologisk Selskab 1997	369
Jysk Arkæologisk Selskabs skrifter	373

Da kom en *snekke* ...

Havnepladser fra 1000- og 1100-tallet?

Af BENTE HOLMBERG OG JAN SKAMBY MADSEN

Siden 1982 har Vikingskibshallen i Roskilde med jævne mellemrum og i samarbejde med Nationalmuseet og Museet Falsters Minder foretaget arkæologiske udgravninger af en reparationsplads for skibe ved Fribrødre Å på Nordfalster. De sidste undersøgelser fandt sted efteråret 1993.¹

Det undersøgte område er beliggende ved en tidligere fjordarm ca. to kilometer syd for Stubbekøbing og farvandet Grønsund. Her har Fribrødre Å i vikingetiden og den tidlige middelalder mundet ud i den daværende fjord. Geologiske undersøgelser har vist, at fjordarmen i løbet af middelalderen blev forvandlet til en sø.² I dag henligger den tidligere fjord som et eng- og rørskovsområde, hvorigennem åen snor sig (fig. 1).

Omkring Fribrødre Å, fra udløbet i den daværende fjord og ca. én kilometer mod syd og øst, er der gennem undersøgelsesarbejdet konstateret et sammenhængende fundlag, der fortæller om aktivitet med skibe i 1000- og 1100-tallet. Fundlaget er aflejret i datidens åløb, der har bugtet sig gennem dalen og ikke haft det lige forløb, som tilfældet er i dag. Laget, der er op til syv meter bredt og en meter tykt, er overlejret af mosedannelser.

Det massive fundlag består af en rødbrun sumptørv indeholdende sand, småsten, kviste og grenstykker samt kulturlevn i form af knogler, redskaber, keramik, hugspåner og frem for alt affaldstræ med hug- og snitmærker samt skibsdele. Skibsdelenene har alle siddet i skibe bygget efter den nordiske tradition, som vi kender den i vikingetid og tidlig middelalder. Kendetegnende for de fundne skibsdele er, at det er slidte, ødelagte stykker, der må betragtes som affaldsprodukter efter reparations- eller ophugningsarbejde. Således er bundstokke og knæ kløvet på langs gennem naglehullerne for at kunne frigøres fra bordplanker og bjælker. Karakteristisk er det også, at større stykker af bordplanker og bjælker næsten helt mangler blandt fundene. De spejkløvede egeplanker og de lange, omhyggeligt tildannede bjælker har været eftertragtede materialer, som kunne genanvendes (fig. 2).

Som nævnt er fundlaget aflejret i det daværende åløb, og i moselagene kan vi se, at der langs brinkerne har været en tæt bevoksning med tagrør. På det lave vand mellem tagrørene må arbejdet med skibene være fore-

Fig. 1. Flyfoto af området ved Fribrødre Å set mod nordvest med Stubbeboing og Grønsund i baggrunden. Fundlaget med skibsdele kan følges fra nord for Nordre Snekkebjerg og til Sønder Snekkebjerg. Fotografiet viser en oversvømmelsessituation fra efteråret 1993, hvor de store mængder vand får en af de gamle åslyngninger (nederst til højre) til atter at fremtræde i landskabet. Foto: Flyvevåbnet.

Aerial view of the Fribrødre Å site seen towards the Northwest with the town of Stubbeboing and the strait of Grønsund in the background. The find layer with ship remains stretches from north of Nordre Snekkebjerg all the way to Sønder Snekkebjerg. The photo shows the situation in the autumn of 1993, when the area flooded and the water made one of the old windings of the river appear once again in the landscape. Photo: The Danish Air Force.

gået, og de ting, vi finder, er enten forsætligt bortkastet eller tabt. I de udgravningsfelter, der skærer det gamle åløb, er der overalt i tilknytning til fundlaget fundet lodret nedbankede stolper, der må have haft en funktion i forbindelse med værftsarbejdet.

Det strømmende vand har flyttet rundt på træet og har samtidig udvisket eventuelle stratigrafiske adskillelser af fundlaget, hvilket kan gøre det vanskeligt at afgøre, hvor lang tid det har været om at dannes og dermed over, hvor lang en periode værkstedsaktiviteterne har stået på langs åen. Det kan dreje sig om en kort periode, men flere forhold taler dog for en

længerevarende virksomhed. De daværende åbrinker, der har været stabiliserede med pæle og fletværk, er således blevet repareret flere gange. En dendrokronologisk datering af en af de fundne skibsplanker viser, at det pågældende fartøj blev bygget omkring 1055.³ Hertil skal lægges et anslået åremål for den tid, det har været i brug, inden det endte sine dage ved Fribrødre Å. En række kulstof 14-dateringer af blandt andet de vidjer, der var indflettet i faskinerne langs åbredden, giver en dateringsramme fra begyndelsen af 1000-tallet til anden halvdel af 1100-tallet.⁴ Det fundne lerkarmmateriale giver ikke mulighed for en mere præcis datering. Det er keramik af den såkaldte Østersøtype, som kan være blevet tildannet fra begyndelsen af 1000-årene til ind i 1100-tallet. Nærmere kan vi foreløbig ikke komme en datering af aktiviteterne.

Der er gennem årene lavet en række sonderinger på det faste land omkring den gamle å og fundlaget for at undersøge, om der her kunne findes spor efter værftsarbejdernes aktiviteter på tørt land, fx et beddingsarrangement til nybygning af skibe, og efter en eventuel bebyggelse i til-

Fig. 2. Fundlaget i det gamle åforløb. Foto: Werner Karrasch.

The find layer in the old river course. Photo: Werner Karrasch.

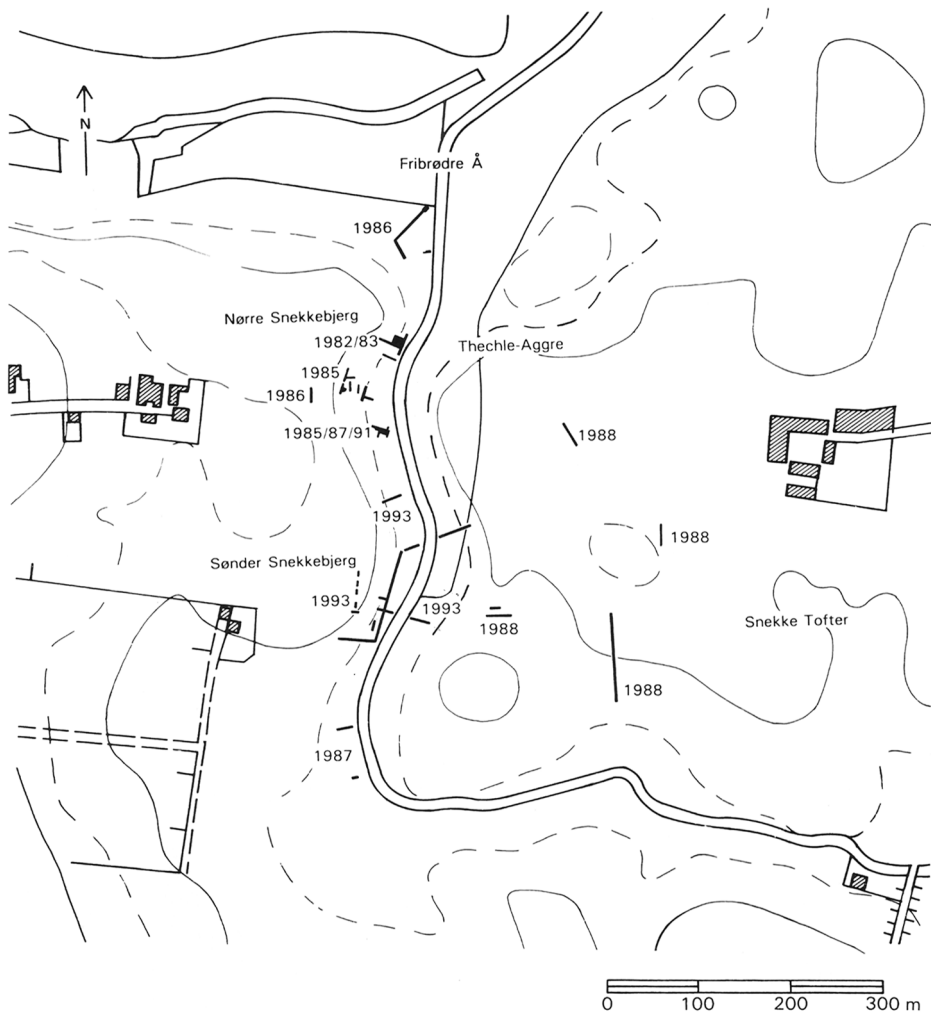

Fig. 3. Plan over udgravningerne 1982-93.

Plan of the excavations of 1982-93.

knytning til værftsarbejdet. Der er herunder gennemført en fosfatkartering i et ca. 1,5 km² stort område omkring åen.⁵ Dette har som resultat givet en række bebyggelsestyper fra sten-, bronze- og jernalder, men intet med relation til laget med skibsdele.

Det arkæologiske arbejde med selve fundlaget er foregået dels gennem geologiske borer til fastlæggelse af dets udstrækning, dels gennem egentlige udgravninger forskellige steder i forløbet (fig. 3). Den største koncentration af skibsdele i laget findes i den nordlige del af området, mens skibsdelen stort set forsvinder fra laget ud for Sønder Snekkebjerg.

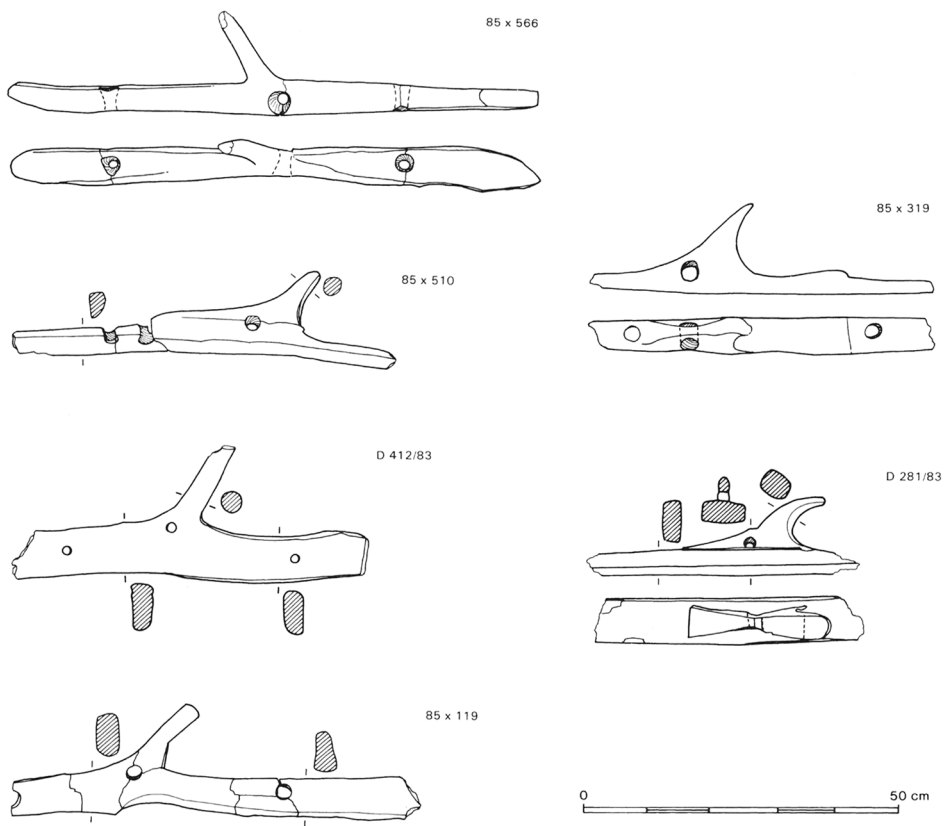

Fig. 4. Eksempler på slidte og ødelagte keiper (åretolde) fra fundlaget. Tegning: Werner Karrasch.
 Examples of worn and destroyed tholepins from the find layer. Drawn by Werner Karrasch.

Laget eksisterer dog stadig, men nu med affaldstræ og andet, der tilsyneladende intet har med skibe at gøre.

I de første år af undersøgelsesarbejdet tolkede vi stedet som et skibsværft og forventede at finde en bebyggelse i umiddelbar nærhed af fundområdet. Da vi imidlertid ikke har kunnet påvise, at værftsarbejderne har haft nogen form for permanent ophold på stedet, og da der et par kilometer længere mod syd langs Fribrødre Å mellem landsbyerne Åstrup og Moseby er påvist en bebyggelse, der er samtidig med værftsarbejdet, har vi ændret eller justeret tolkningen af fundkomplekset.⁶ Vi mener ikke, der er tale om et egentligt specialiseret skibsværft, men om en havn, hvor skibe er blevet repareret og holdt ved lige. Skibenes ejere og værftsarbejderne kan have boet i den omtalte landsby mellem Åstrup og Moseby eller i andre landsbyer på Nordfalster.

Landsbyerne i vikingetiden og den tidlige middelalder lå som hovedregel i nogen afstand fra havet. Kystegnene var usikre områder, hvor man fra søen let kunne blive udsat for overfald. På den anden side havde man brug for en direkte adgang til havet i forbindelse med handel og fiskeri og eventuelt i relation til ledingsorganisationen. På Nordfalster har man kunnet sejle skibene godt to kilometer ind i land, hvor de er blevet opbevaret og holdt ved lige i sikker afstand fra det udsatte kystområde.

Siden undersøgelsesarbejdets start har vi været opmærksom på flere interessante stednavne i området, som kunne have forbindelse til fundet. Et næs, der fra vest skyder ud i ådalen, dér hvor åen munder ud i den tidligere fjord, benævnes i markbogen til matriklen 1688 *Nørre Snekkebjerg*, mens et tilsvarende lidt længere mod syd kaldes *Sønder Snekkebjerg*. Følger man åen længere mod syd og øst kommer man til et større område, der, ligeledes i markbogen, benævnes *Snekkefter*. Ordet *snekke* er en gammel skibsbetegnelse, og sammenfaldet mellem fundet af de mange skibsdele og *Snekke*-navnene i området kan næppe anses for tilfældigt. Vi har derfor koncentreret opmærksomheden om ordet *snekke* generelt og herunder gennemgået markbøgerne 1681–83 for *Snekke*-lokaliteter overalt i Danmark med henblik på at undersøge, om pladsen ved Fribrødre Å er en enestående lokalitet, eller om den eventuelt gennem kombinationen af fund og navnestof kan vise vejen for andre, lignende havnelokaliteter.

Nordiske *Snekke*-navne

Ordet *snekke* er en fartøjsbetegnelse, som forekommer i flere stednavne af nordisk oprindelse. Hovedparten af disse navne findes i Norge, Finland, Sverige og Danmark, men der findes også enkelte navne på Shetlandsøerne og på Orkneyøerne. På Shetlandsøerne gælder det gårdsnavnet *Sneckerem* i Lunnasting sogn på hovedøen Mainland.⁷ På Orkneyøerne gælder det navnet *Snaky Noust*, som betegner en landingsplads vest for Rapness på øen Westray.⁸ Navnet på Orkney er bemærkelsesværdigt, fordi det sidste led i navnet er identisk med ordet *naust*, der er en gammel norsk-islandsk sideform til det danske *nøst*, som i *Ordbog over det danske Sprog* tilskrives betydningen '(ved stranden opført) hus ell. skur til opbevaring af baade, fiskeredskaber osv.'⁹

De nordiske stednavne, som indeholder ordet *snekke*, hører måske ikke til de mest kendte, men sammenlagt er antallet af navne forholdsvis stort. Til de norske eksempler hører navnet *Snekvik* eller *Snekevik*, der forekommer som gårdsnavn i Hordaland fylke,¹⁰ i Møre og Romsdal fylke,¹¹ i Sør-Trøndelag fylke¹² og i Nordland fylke.¹³ I den finske skærgård er der flere eksempler på det samme navn. Her har det formerne *Snäckvik*,

Fig. 5. I vandet ud for Snekkersten ligger den sten, som byen er opkaldt efter. Foto: Kirsten Jappe.

In the sea outside the town of Snekkersten lies the stone which the town was named after. Photo: Kirsten Jappe.

Snäckvika eller *Snäckviken*, og dertil kommer navne som *Snäckö*, *Snäckestenen*, *Snäcksund* og *Snäckhamn*.¹⁴

I Sverige drejer det sig bl.a. om navne som *Snäckedjupet* og *Snäckhål(et)*, der forekommer i Bohusläns skærgård,¹⁵ og *Snäckholmen*, *Snäckviken* og *Snäckan*, der findes i Stockholms skærgård.¹⁶ Til de svenske eksempler hører også et *Snekkebjerg* i Vellinge sogn i Skytts herred. Det er et gammelt dansk navn, som er overleveret fra 1500-tallet.¹⁷ Navnet påkalder sig en særlig interesse, fordi det betegner en lokalitet ved Foteviken i det sydvestlige Skåne, hvor der er fundet flere skibsvrag fra 1000- og 1100-tallet.¹⁸ En gård i nærheden af dette *Snekkebjerg* hedder nu *Snækkeholm*, men det er et navn af nyere dato.

Fra det danske navnemateriale er navnene *Nørre* og *Sønder Snekkebjerg* og *Snekketofter* på Falster allerede nævnt, men det kendteste af de danske *Snekke*-navne er nok *Snekkersten*, der i dag er navn på en bebyggelse i Nordsjælland. Bebyggelsen har dog sit navn efter en stor sten, som endnu ligger i vandet ud for Snekkersten (fig. 5).

En fartøjsbetegnelse og dens historie

I gamle svenske og norsk-islandske tekster bruges ordet *snekke* om et mindre fartøj. Det refererer især til et krigsskib,¹⁹ og det bruges specielt om et ledingskib, dvs. et skib, som et herred eller et skibslag skulle udruste og bemane.²⁰ De danske tekster²¹ er ikke meget oplysende med hensyn til skibstypens form og funktion, men det er næppe urimeligt at antage, at ordet *snekke* har haft den samme specialbetydning i ældre dansk, som det har i de øvrige nordiske fornsprog. Ordet forekommer i et tillæg til Skånske Lov, som indeholder den skånske ledingsret.²² Desværre hører tillægget ikke til den egentlige lovtekst, som almindeligvis dateres til tiden omkring 1200.²³ Tillægget er overleveret i to håndskrifter, og af disse er det kun det ældste²⁴ fra 1460, som bruger ordet *snekke*. Det andet håndskrift,²⁵ som er næsten hundrede år yngre, har på det tilsvarende sted ordet *skib*.

Det skibsbetegnende *snekke* har i øvrigt en interessant historie. I dansk går ordet nemlig af brug i løbet af middelalderen, men efter 1700 genoptages det fra ældre sprogkilder, og herefter bruges det flittigt af Oehenschläger, Grundtvig og andre romantiske poeter. I *Ordbog over det danske Sprog* udpeges folkeviserne som den vigtigste inspirationskilde til ordets genindførelse. Danske stednavne, som indeholder ordet *snekke* i betydningen 'skib', må derfor antages at være dannet i vikingetiden eller den tidlige middelalder, mens det skibsbetegnende *snekke* endnu var et levende ord i sproget.

Ordet *snekke* findes også som skibsbetegnelse i ældre tysk og i ældre hollandsk,²⁶ og det optræder som låneord i gamle normanniske og russiske kilder.²⁷ Ordet er beslægtet med det oldengelske *snacc*, der forekommer i Den Angelsaksiske Krønike under annalerne for årene 1052 og 1066, og bruges som betegnelse for et lille (hurtigtsejlende) skib.²⁸ Grundlæggende må det formodes, at snekken har fået sit "navn" efter en skibsform, der består af en spids stav, der rager frem.²⁹

Ordet *snekke* kan sigte til andet end skibe

Der findes ikke en dækkende beskrivelse af nordiske stednavne, som indeholder ordet *snekke*, men der findes flere bidrag til beskrivelsen, og af dem fremgår det, at *snekke* som stednavneelement kan referere til flere forskellige sagforhold. Det kan fx – ligesom ordet *skib* – sigte til en skibssætning, dvs. en begravelse på land, som er markeret med sten, der angiver konturerne af et skib. Et eksempel på dette findes på Gotland, hvor den saglige baggrund for navnet *Snäckhagen* sandsynligvis kan tilskrives den ca. 18 m lange og 3 m brede skibssætning, som findes på stedet. Nav-

net forekommer i Grötlingbo på den sydøstlige del af øen.³⁰ Et andet og forholdsvis sikkert eksempel på samme fænomen er det nordfynske højnavn, *Stensnekkehøjen*, som er lokaliseret til Stubberup sogn på Hinds-holm. Navnet er nævnt i en præsteindberetning til Ole Worm fra 1623; her hedder det således: “Vdj for:ne schouff Sømose wed stranden staar nogle høye spitze steene offuer ende, men nogle aff dennem ere for kort tiid siden bortagen och satte i steengierder, huilcke bønderne kalde it steenschib, och er en liden høy derhoeß, vdj huilken er en hule wed 13 alne lang och bred, och derop thil ligger en anden høy, kaldis Steensnechehøygenn”.³¹

Ordet *snekke* kan sandsynligvis også sigte til en naturformation, der ligner et skib.³² Navne af denne art er dog fåtallige, og eksemplerne er usikre. Et muligt eksempel findes på Fyn, hvor navnet *Snekken* i Vindinge sogn (katalognr. 60) betegner en lokalitet, der har form som en snekke.³³ Det kan dog ikke udelukkes, at navnet refererer til en skibssætning,³⁴ og da lokaliteten ligger ved bunden af Holckenhavn Fjord, som er en ideel naturhavn, kan navnet også sigte til maritime aktiviteter med rigtige skibe.³⁵

Når ordet *snekke* optræder sammen med ord, der betegner skove og rydninger, kan navnene også tænkes at referere til steder, hvor man har hentet materiale til skibsbygning. Det er et navngivningsmotiv, der kendes fra flere gamle navne, som begynder med ordet *Skib-*, men når det drejer sig om *Snekke*-navne, træder dette motiv ikke tydeligt frem. Det kan teoretisk set være den saglige baggrund for tre navne. Det er *Snekkelund* på Møn (katalognr. 43), *Snekholt* på Djursland (katalognr. 75) og *Snekkevej* i Sønderjylland (katalognr. 93). De tre lokaliteter ligger dog i nærheden af vand, som er eller har været sejlbart, og navnene kan derfor også sigte til rigtige skibe.

Foruden det her omtalte ord findes der i dansk og svensk et *snekke*, som betyder ‘snegl’. Dette ord nævnes af og til som en mulighed ved tolkningen af danske og svenske *Snekke*-navne, men i virkeligheden er det et åbent spørgsmål, om ordet *snekke* i betydningen ‘snegl’ har spillet nogen særlig rolle som stednavneled i Norden. Det er et ungt lån fra højtysk, som først optræder i tekster fra sidste halvdel af 1500-tallet. Det første eksempel i svensk er fra 1555,³⁶ mens det første eksempel i dansk er fra 1592.³⁷ Fra begyndelsen har dette ord næppe været et folkeligt ord,³⁸ og i danske dialekter er det kun lidt kendt uden for Sønderjylland.³⁹

Ordet *snekke* kan således referere til forskellige forhold, men det store flertal af nordiske *Snekke*-navne må formodes at indeholde det fartøjsbetegnende *snekke*, sigtende til aktiviteter med rigtige skibe. Det gælder i hvert fald de danske navne, som både betegner naturlokaliteter (fx *Snekkebæk*, *Snekkehøj* og *Snekkebjerg*), dyrkede arealer (fx *Snekkeagre* og *Snekkestykker*) og andre menneskeskabte fænomener (fx *Snekkekrat*). Det er utvivlsomt også skibsbetegnelsen *snekke*, der indgår i de mange nordiske

Snekke-navne, som betegner sejlrender, sunde, vige, øer, holme og skær. Navne af denne art findes i hele Norden, men de er forholdsvis sjældne i Danmark. Her kan eksemplerne tælles på én hånd. Det drejer sig nemlig kun om følgende fem navne: *Snekkeled* ved Kerteminde Fjord (katalognr. 50), *Snekkeløbet* ved Sjællands Odde (katalognr. 97), *Snekkedybet* i Limfjorden (katalognr. 99), *Snekkeø* ved Vordingborg (katalognr. 40) og *Snekkegrund* ved Langeland (katalognr. 98).

Snekke-navne overleveret som marknavne

Hovedparten af de danske *Snekke*-navne er overleveret som marknavne. Marknavnene er generelt set gået af brug, og de fleste af de registrerede *Snekke*-navne bruges da heller ikke længere. Den væsentligste årsag til marknavnenes forsvinden går tilbage til landboreformerne i sidste halvdel af 1700-tallet. Med jord- og dyrkningsfællesskabets ophævelse mistede navnene deres funktion, og det er derfor karakteristisk, at mange af vore marknavne optræder for sidste gang på de kort fra slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, som blev udarbejdet i forbindelse med udskiftningen.

Hvad marknavnenes overlevering angår, så forholder det sig almindeligvis sådan, at den første nedskrivning sker i markbøgerne fra 1681-83. Det er den gængse benævnelse for de protokoller, der blev udarbejdet til brug for Christian V's matrikel (1688). En yngre, men nok så værdifuld marknavnekilde er de før omtalte udskiftningskort fra tiden omkring 1800. Kortene rummer i mange tilfælde et stort antal marknavne, som således kan lokaliseres. Hovedparten af de danske marknavne forekommer kun i de her nævnte kilder, og navnene kan derfor kun iagttages i et tidsrum på 100 til 150 år. I enkelte tilfælde kan et navn dog følges gennem flere århundreder. Nogle navne optræder eksempelvis i 1500-tallets jordbøger, mens andre forekommer i kilder fra vort århundrede: i indberetninger eller optegnelser til Stednavneudvalget/Institut for Navneforskning, på moderne kort e.l., men det gælder kun for et fåtal af navne.

Studier i danske *Snekke*-navne

De danske *Snekke*-navne, specielt de fynske, er ved flere lejligheder blevet trukket frem og diskuteret. I en artikel med titlen "Marknavne og arkæologi" har John Kousgård Sørensen således fremlagt en række fynske navne, som efter hans mening indeholder ordet *snekke* i betydningen 'skibs-sætning'.⁴⁰ I projektet *Atlas over Fyns kyst 0-1500 e.Kr.* blev der også fokuseret på de fynske *Snekke*-navne, men her var det den del af navne-

ne, som kunne forbindes med maritime aktiviteter, der var interessante. Og projektarbejdet viste da også, at flere af de fynske *Snekke*-navne sigter til lokaliteter med en beskyttet beliggenhed, der synes velegnet som skibsbaser.⁴¹ Siden har Christian Lisse og Jan Skamby Madsen søgt, lokaliseret og fremlagt *Snekke*-navne fra Lolland, Falster og Møn, som dækker over lokaliteter, der ligger 1–2 km inde i landet, men på steder, som er vel beskyttede, og som man har kunnet sejle til i 1000-årene.⁴²

Snekke-projektet

Det er disse studier af stednavne, som begynder med ordet *snekke*, og iagttagelserne ved Fribrødre Å på Falster, som har givet anledning til den foretagne registrering af *Snekke*-lokaliteter ud fra danske marknavne.⁴³

De tidligere omtalte markbøger fra 1681–83 er i almindelighed den ældste og mest omfattende marknavnekilde, og da markbøgerne med enkelte undtagelser også omfatter opmålinger fra hele landet, har vi ved registreringen valgt at tage udgangspunkt i det navnestof, som er overleveret i markbøgerne. De herved excerperede *Snekke*-navne er efterfølgende blevet eftersporet på kort, i indberetninger og andre kilder med henblik på en præcis lokalisering. For at sikre, at alle relevante navne er repræsenteret i kataloget over danske *Snekke*-navne, er navne af denne art også blevet eftersøgt i ældre kilder.

Snekkebjerg bliver til *Snedkerbjerg*

Ordet *snekke* er forholdsvis nemt at identificere, når det forekommer som stednavneled. Der er dog flere eksempler på, at ordet er blevet omtydet til håndværkerbetegnelsen *snedker*, som er et ord, der lydligt kan minde om ordet *snekke*, og som – i modsætning til *snekke* – var et velkendt ord i 16- og 1700-tallet, da hovedparten af vore marknavne blev nedskrevet. Et fint og entydigt eksempel på denne omtydning findes blandt stednavnene fra Fribrødre Å på Falster. Det er navnene *Nørre* og *Sønder Snekebjerg* (katalognr. 47), som utvivlsomt indeholder ordet *snekke* i betydningen 'skib'. De to navne er omtalt første gang i markbogen fra 1682 som *Nørre Snechebier* og *Sønder Snechebier*. Navnene optræder siden på et udskiftningskort fra 1793, og her skrives der ikke længere *Snekkebjerg*, men *Snedkerbjerg*. Et andet og forholdsvis sikkert eksempel på det samme fænomen leverer navnet *Snekkedræt*, som ligger vest for Damhus Søen i Rødovre sogn (katalognr. 11). Her er situationen imidlertid den, at det er den ældste kilde og ikke den yngste, som har en skriveform med *r*. Den ældste kilde er i dette tilfælde markbogen fra 1682, og i den figurerer nav-

net som *Snickerdrets aas*. I de yngre kilder, som stammer fra slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, optræder der derimod kun navneformer uden *r*, bogstaveret som henholdsvis *Snecke*-⁴⁴ og *Snække*-⁴⁵. Det er en påfaldende fordelingsrækkefølge, men navnets sidsteled er tilsyneladende identisk med substantivet *dræt*, som betyder 'dragning', og det er derfor rimeligt at antage, at der er tale om et *Snecke*-navn, der betegner et sted, hvor man har trukket skibene over land.

Kataloget over *Snekke*-navne

I det afsluttende katalog er der ikke medtaget navne, som kun er overleveret med *-r*-former. Det gælder fx det *Snekkeragre*,⁴⁶ som træffes i Danstrups Mellemlang, nordøst for Asminderød i den nordøstlige del af Sjælland. Forleddet i denne navneform kunne eventuelt være en omdannelse af ordet *snekke*, men markbogens navneformer⁴⁷ peger snarere mod et forled, der er sammensat af adjektivet *sned*, som betyder 'skrå', og substantivet *kær*. Det skal tilføjes, at enkelte *Snekke*-navne kan optræde i former, der minder om de her nævnte. Det er fx tilfældet med *Snekkebjerg* på Endelave (katalognr. 86). På udskiftningskortet er navnet gengivet som *Sned Kiær Bierre*,⁴⁸ men da der både findes ældre og yngre navneformer af dette navn, og da de tydeligvis indicerer, at navnet indeholder ordet *snekke*,⁴⁹ er dette navn – i modsætning til det nordsjællandske – medtaget i kataloget.

Et andet eksempel på et navn, der ikke er optaget i kataloget, er *Snedkerhaven*,⁵⁰ som ligger i Skørring nord for Århus. Det kunne tænkes, at forleddet i dette navn var et sammensat stednavn bestående af ordene *snekke* og *kær*, men skrivemåden af ordet *kær* er i så fald ejendommelig, og det er derfor mest naturligt at føre forleddet sammen med ordet *snedker*.

Navne, som kun er overleveret med *-rs*-former, må også antages at indeholde ordet *snedker*. Der optræder derfor ikke navne af denne art i kataloget. Det gælder fx navnene *Snekkersholm*⁵¹ og *Snekkershøj*,⁵² som begge hører hjemme i Nordvestsjælland (i Viskinge sogn i Skippinge herred). Det førstnævnte ligger i Løgtveds Kirkevang, det sidstnævnte i Løgtveds Stendyssevang, og navnene kendes kun i de her nævnte former. Da et *r* i stillingen foran *s* ofte vil forsvinde i de danske dialekter,⁵³ er navne som *Snekkeseng*⁵⁴ ved Ormslev, sydvest for Århus, og *Snekkehave*⁵⁵ ved Favstrup, sydøst for Christiansfeld, også holdt ude af kataloget. Navnene indeholder formentlig en genitivisk form af ordet *snedker*. Som et alternativ hertil nævnes det dog i *Danmarks Stednavne*,⁵⁶ at forleddet i *Snekkehave* muligvis kan forbindes med ordet *snekke* i betydningen 'snegl'.

I det afsluttende katalog findes alle de *Snekke*-navne, som vi er stødt på. Navnene er lokaliseret til sogn og herred, og i den kommentar, som

følger efter de overleverede navneformer, gives der yderligere oplysninger om de betegnede lokaliteters beliggenhed. Her er der også henvisning til de steder i faglitteraturen, hvor navnet er omtalt. Da ordet *snekke* kan referere til flere forskellige sagforhold, er der også givet oplysninger, som er relevante, når de sproglige muligheder skal overvejes. Det er fx tilfældet ved det *Snekkebjerg*, som ligger i Bonderup ved Frederikssund (katalognr. 8). Her er markbogens *Sneckeberg Aaß*⁵⁷ efter al sandsynlighed identisk med udskiftningskortets *Lange Dys Agre*,⁵⁸ og det kan naturligvis være et indicium for, at navnet sigter til et arkæologisk fænomen – en skibssætning eller en dysse. Det samme er tilfældet med det *Snekkebjerg* syd for Dyndved på Als, der betegner en bakke ved kysten (katalognr. 95). Ved foden af bakken er der nemlig rester af skibssætninger, og det er formentlig dem, der er den saglige baggrund for *Snekke*-navnet. De to navne, det sjællandske og det alsiske *Snekkebjerg*, betegner imidlertid – ligesom andre af katalogets navne – en lokalitet, som har en beliggenhed, der gør, at navnet sagligt set både kan sigte til en skibssætning og til aktiviteter med rigtige skibe.

Lokaliseringsproblemer

Der er ikke bevaret udskiftningskort fra alle egne af landet, og en del af *Snekke*-navnene kan derfor ikke lokaliseres præcist. Da de bevarede udskiftningskort desuden er af stærkt varierende kvalitet, er det ikke nødvendigvis sådan, at *Snekke*-navnene altid kan genfindes på kortene. Men skulle kortene svigte, kan navnene i mange tilfælde lokaliseres i forhold til omgivelserne, således som de afspejler sig i markbogen. Her kan en lokalitets beliggenhed i denne eller hin vang næsten altid aflæses, og i bedste fald kan vangen lokaliseres på et udskiftningskort. Den rækkefølge, hvori lokaliteterne nævnes i markbogen, er også vigtig. Den kan nemlig ofte bidrage som et pejlemærke, der kan afsløre en lokalitets geografiske beliggenhed. Det bedste redskab til en relativ lokalisering findes dog i de grænsebeskrivende oplysninger, som nogle af markbøgerne er udstyret med, se fx under *Snekholm* (katalognr. 5).

Det er i denne sammenhæng værd at gøre opmærksom på, at der også i de tilfælde, hvor lokaliteten er stedfæstet, kan være problemer med den helt præcise lokalisering. Et eksempel på dette fænomen leverer det *Snekkebjerg*, som træffes vest for Snekkerup i V. Flakkebjerg herred (katalognr. 34). Som det fremgår af kataloget, er *Snekkebjerg* ikke overleveret som et selvstændigt navn. Det indgår som led i en række marknavne, der omtales som henholdsvis *Snechebiere Marchen*, *Snechebierts Aas* og *Sneche Bierges Humper* i markbogen fra 1682, og som *Lange Sneke Bierge*, *Brede Sneke Bierge*, *Stompet Sneke Bierge* og *Sneke Homper* på udskiftningskortet fra

1770, og i virkeligheden er det udskiftningskortets marknavne og ikke bjerget med navnet *Snekkebjerg*, som er præcist lokaliseret. At bjerget har ligget i umiddelbar nærhed af de øvrige *Snekke*-lokaliteter er givet, men da de fleste af navnene ikke længere er i brug, og da det danske landskab ofte har skiftet karakter, vil det i mange tilfælde være umuligt at udpege den oprindelige lokalitet.

Snekke-navnenes form

Sætter vi fokus på *Snekke*-navnenes form, så viser det sig, at de fleste af navnene består af to led – et forled og et efterled. Der er dog enkelte navne, som er usammensatte. Det gælder navnet *Snekken*, som findes i flere eksemplarer, og som i nogle tilfælde formodes at sigte til en terrænformation, der har form som et skib. Og det gælder flertalsformen *Snekkerne* (katalognr. 72), som betegner et stykke højtliggende agerjord.

Det store flertal af *Snekke*-navne har et efterled, som udpeger arten af den lokalitet, som navnet betegner, og blandt de involverede efterled er det kun ordene *gård* og *torp*, som oprindeligt har betegnet en bebyggelse. Det første træffes som efterled i det sent overleverede *Snekkegård* ved Lille Gislunge syd for Lammefjorden (katalognr. 100). Det andet træffes som efterled i to sjællandske landsbynavne, som har fulgt den samme udviklingslinje, og som derfor er enslydende også i dag; navnet er *Snekkerup* (katalognr. 31 og 33). Det nordsjællandske *Snekkersten* (katalognr. 1) betegner jo også en bebyggelse, men i modsætning til *Snekkegård* og *Snekkerup* indeholder dette navn ikke et bebyggelsesbetegnende efterled. Navnet er et naturnavn, som fra begyndelsen har betegnet en sten i strandkanten ved den senere opståede by, som lånte sit navn efter stenen i vandet.

De øvrige *Snekke*-navne er enten mark- eller naturnavne. Efterleddene er mange, og de kan naturligvis grupperes på flere forskellige måder. Nogle betegner højdedrag (*bjerg*, *høj* og muligvis *balle*), andre betegner dyrkede arealer (*ager*, *skifte*, *stykke* og *ås*). Andre igen betegner vådområder (*bæk*, *mose*, *made*, *eng*, *kær* og *sig*) osv. Billedet er ikke entydigt, men det er dog bemærkelsesværdigt, at 21 af katalogets 100 *Snekke*-navne er sammensat med ordet *bjerg*. Andre frekvente efterled udgøres af ordene *ager* og *høj*, der forekommer som efterled i henholdsvis ni og syv *Snekke*-navne.

Snekke-navnene i det danske landskab

Ved registreringen af *Snekke*-navne har vi, som tidligere nævnt, taget udgangspunkt i det navnestof, der findes i 1600-tallets markbøger. Det afsluttende katalog gør derfor kun krav på at være fuldstændigt, når det

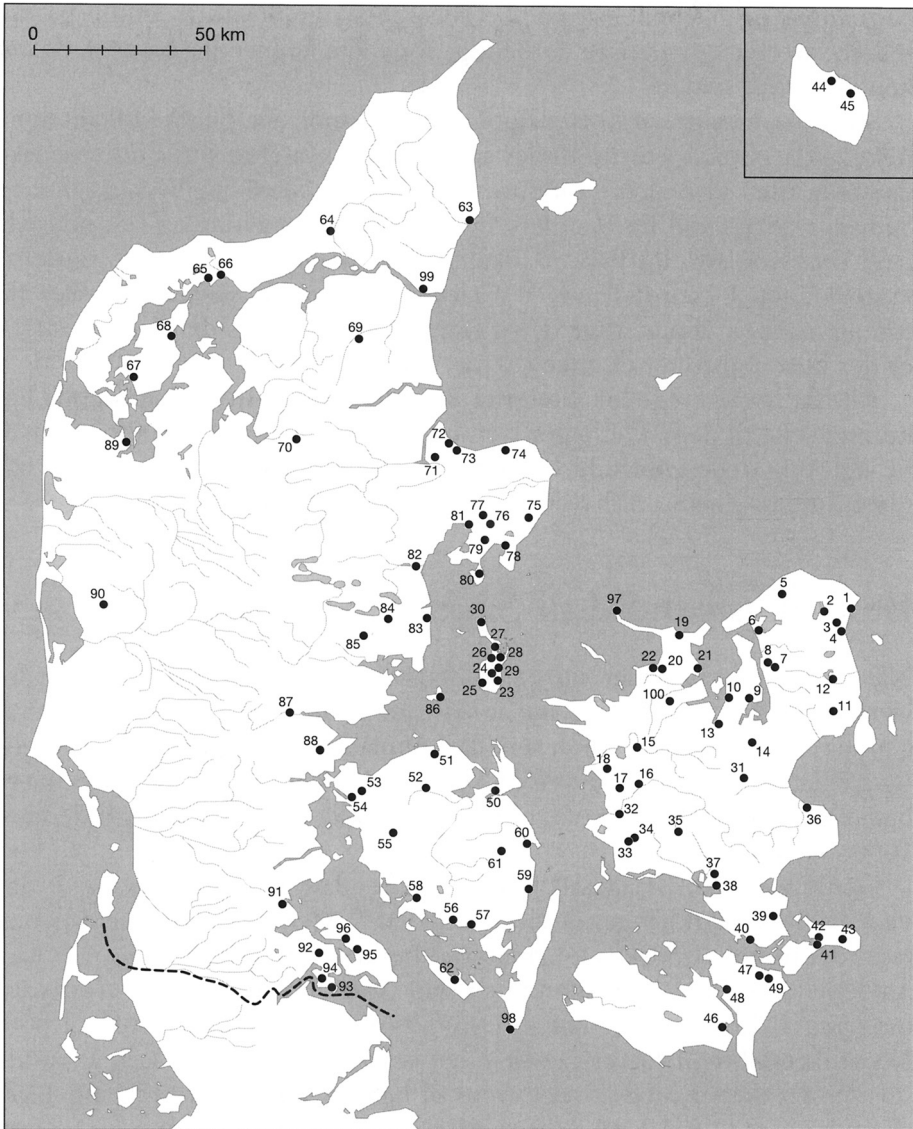

Fig. 6. *Snekke*-navne. De anførte numre refererer til kataloget s. 214. Tegning: Jørgen Mührmann-Lund.

Sites with *Snekke*-names. The numbers refer to the catalogue page 214. Drawn by Jørgen Mührmann-Lund.

drejer sig om *Snekke*-navne, som er overleveret i markbøgerne. Det kan naturligvis ikke udelukkes, at der findes *Snekke*-navne, som kun figurerer på udskiftningskort, i indberetninger o.l., og som vi derfor ikke har med i kataloget. Antallet af *Snekke*-navne i disse kilder er dog formentlig

begrænset, og navnene vil næppe i væsentlig grad kunne ændre på det billede af den geografiske fordeling, som kan tegnes på basis af de nu kendte *Snekke*-navne.

Som det fremgår af kortet fig. 6, forekommer der *Snekke*-lokaliteter i hele landet. Lokaliteterne findes spredt langs kysterne i de indre danske farvande med flest navne i kystområderne ved Nord- og Vestsjælland, på Samsø, i Østjylland fra Randers Fjord til Horsens Fjord og i Sønderjylland omkring Als. På Fyn er lokaliteterne nogenlunde ligeligt fordelt i kystområdet. I Nordjylland er *Snekke*-lokaliteterne sjældne, bortset fra spredte navne i den vestlige del af Limfjorden, og langs den jyske vestkyst er der kun registreret et enkelt navn.

Alle de registrerede lokaliteter er beliggende, så man tilsyneladende har kunnet sejle til dem. De ligger typisk et stykke inde i landet, tilbagetrukne og beskyttede i forhold til kystlinien, men alle ved vandveje, der har givet direkte adgang til havet.

Besejlingsforhold til *Snekke*-lokaliteterne

Når man i dag befinder sig på værftspladsen ved Fribrødre Å, kan det være vanskeligt at forestille sig, at så store skibe, som kan dokumenteres gennem fundene, har kunnet sejle ind til pladsen. Tilsvarende forhold gør sig gældende på flere af de øvrige *Snekke*-lokaliteter, og det er derfor nærliggende at se nærmere på de besejlingsforhold, der har været gældende i 1000- og 1100-tallet.

Geologen Erik Maagaard Jacobsen har udarbejdet kurven fig. 7, der viser havniveauændringer de sidste 2000 år.⁵⁹ Med den som arbejdshypotese for studiet af *Snekke*-lokaliteterne beskriver Maagaard Jacobsen forholdene som følger: Havniveauet har som udgangspunkt et niveau omkring 1-1,6 m under det nuværende niveau i perioden 600 til 800. Fra omkring 900-1000 er vandstanden jævnt stigende til ca. kote 0. Vandstanden fortsætter med at stige frem til højeste vandstand omkring 1150 på ca. +1,1 m (0,5-1,5 m). Herefter ligger havniveauet på omtrent samme niveau, muligvis med nogle små svingninger frem til ca. 1250, hvorefter vandstanden igen er faldende. Når man således skal forsøge at genfinde en kystlinie fra omkring år 1100, skal man sammenstille det nævnte havniveau på kote +1 m med en relativ landhævning på 1,1 m i nord og 0 i syd. Dette giver en kystlinie omkring kote +2,1 m ved Limfjorden og Nordsjælland jævnt faldende ned til kote +1 ved vippelinien. Syd herfor forventes kystlinien at ligge mellem kote +1 m til -0,2 m i den sydligste del af landet.

Den højere vandstand ved kysterne har medført en tilsvarende stigende vandstand i åer og søer. Faldet gennem åsystemerne bliver herved

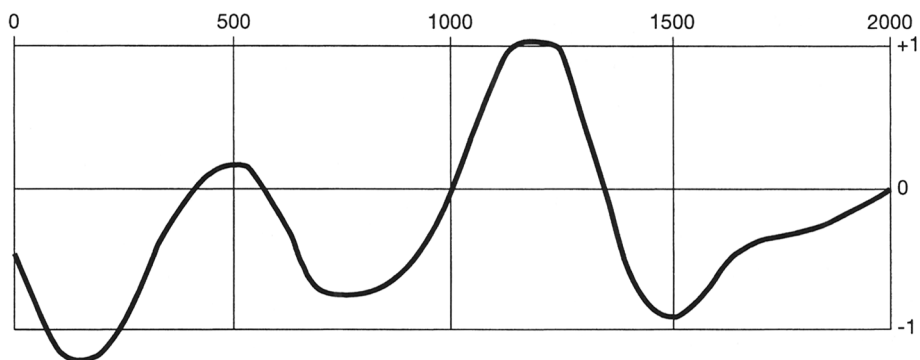

Fig. 7. Havniveauændringer de sidste 2000 år. Udarbejdet af Erik Maagaard Jacobsen.
Changes in the sea level during the last 2000 years. Worked out by Erik Maagaard Jacobsen.

mindre, og vandet løber langsommere og opholder sig længere tid i afvandingsystemet. Man skal derfor forestille sig, at ådalene omkring år 1100 har været langt mere vandfyldte, end tilfældet er i dag.

De lette, klinkbyggede nordiske skibe med lav dybdegang fra vikingetid og tidlig middelalder har uden større problemer kunnet sejle ind i landet gennem åer og søer.

Konklusion

Med udgangspunkt i 1) de topografiske forhold omkring havne/værftspladsen ved Fribrodrø Å på Falster, 2) det overleverede navnestof på stedet og 3) fundmaterialet fra pladsen, er der foretaget en generel vurdering af *Snekke*-navnet, samt en gennemgang og kartering af bevarede, danske *Snekke*-navne.

Ordet *snekke* anvendes i de nordiske sprog om et skib. Ordet er af germansk oprindelse, og det antages at være i brug i vikingetiden og den tidlige middelalder, men i dansk går det af brug i løbet af middelalderen.

På grundlag af markbøgerne 1681-83 til Christian V's matrikel (1688) er der registreret og karteret 100 danske *Snekke*-navne. Lokaliteterne findes spredt langs kysterne i de indre danske farvande. Alle de registrerede *Snekke*-lokaliteter er beliggende, så man tilsyneladende har kunnet sejle til dem. De ligger typisk et stykke inde i landet, tilbagetrukne og beskyttede fra kystlinien. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at de fire store vikingeborge, Trelleborg, Aggersborg, Fyrkat og Nonnebakken, har en tilsvarende placering.

På dette grundlag er det rimeligt at formode, at *Snekke*-navnene er dannet i forbindelse med en aktivitet med skibe i vikingetid eller tidlig

middelalder. Ud fra fundene og forholdene i øvrigt ved Fribrødre Å på Falster er det mest sandsynlige, at der er tale om lokale havne.

Det skulle således være muligt arkæologisk at påvise aktivitet med skibe på i hvert fald en del af de registrerede *Snekke*-lokaliteter, men her er forholdene vanskelige. Efterladenskaberne efter arbejdet med skibe, som vi kender det fra det store fundlag ved Fribrødre Å, vil langt overvejende være trø. De lag, som i dag skulle indeholde dette trø, vil imidlertid langt de fleste steder være forsvundet, tørret ud, på grund af den sænkning af vandstanden, som har fundet sted.

De gode bevaringsforhold ved Fribrødre Å skyldes, at der efter pladens ophør sker en vandstandsstigning og en ferskvandssødannelse i det område, der tidligere var en fjordarm. Det må formodes, at der er dannet en "dæmning" – kunstig eller naturlig – et stykke ude i retning af den nuværende kyst.

Lignende specielle lokale forhold gør sig dog givetvis også gældende andre steder i landet, således at den fremlagte arbejdshypotese om sammenhængen mellem *Snekke*-navne og havnelokaliteter fra vikingetid og tidlig middelalder fremover vil kunne styrkes ved arkæologiske undersøgelser.

KATALOG OVER SNEKKE-NAVNE

1. **Snekkersten** (Tikøb sogn, Lyng-Kronborg herred) 4/7 1582 (Hofm.Fund.VII:99) Snedker-Steenen; samme dokument (KancBrevb) Sneckestenen; Jb 1588-89 Widsnickesten; Mandt 1613 Snekesteenn; KronSk 7/9 1621 Sneckestien; Jb 1661 Sneckesteen; Matr 1688 Snechestens Huuse; Matr 1844 Snedkersteen; Opt. 1916, Gst 1953 (M 2630) Snekkersten. – Bebyggelsen har navn efter en stor sten i strandkanten. Det første led i navnet antages almindeligvis at være ordet *snekke* i betydningen 'skib' (se fx DS 2:11).
2. **Snekkebjerg** (Asminderød sogn, Lyng-Kronborg herred) MB 1682 Snechebiers Aaes, Snedkebjerg Stockerne; MK 1779 Snekke bierg. – På grænsen mellem Danstrups og Endrups Holmevang.
3. **Snekkebjerg** (Asminderød sogn, Lyng-Kronborg herred) MB 1682 Stoere Snichebjerg Aaes, Lille Snechebiers Aaes, Snechebiers Aaes, Norder Snechebiers Aaes; MK 1787 Snekkebjerg Agre. – I Søholms Hovevang, ved Snekkegaard (Gst 1965 M 2729). I Søholms Hovevang optræder navnet Skebjerg (MB 1682 Scheebierre Aaeß), som muligvis sigter til en skibsætning.
4. **Snekkebæk** (Karlebo sogn, Lyng-Kronborg herred) MK 1780 Snekkebecks Ager. – Markstykket ligger i Niverød ved åen Nivå, og Snekebæk er måske et alternativt navn på (en del af) åen (DSÅ 6:243f.).
5. **Snekholm** (Vejby sogn, Holbo herred) MB 1682 Snick Holms Aaß. – I Mønges Høvevang. I MB hedder det, at "Snick Holms Aaß streker sig Øster og wester, Øster til bogen Aasen, wester til Aae Maaße". Der er altså tale om en lokalitet øst for Åmose (Gst 1953 M 2627), som ligger sydvest for Mønge.
6. **Snekkemose** (Kregme sogn, Strø herred) MB 1682 Sneckemoße Aas, Snecke Moße; MK ca. 1800 Snedker Styk[ker]. – I Brederøds Lillesøvang.
7. **Snekkehøj/Snekken** (Jørlunde sogn, Lyng-Frederiksborg herred) MB 1682 Schnecke høj, Schnecken. – I Hagerups Mellemvang, mellem Hagerup og Påstrup.
8. **Snekkebjerg** (Ude-Sundby landdistrikt, Lyng-Frederiksborg herred) MB 1682 Snecke-

- biereg Aaß, Sneckeberg. – I Bonderups Lodbjergsvang. MB's Sneckeberg Aaß er tilsyneladende identisk med Lange Dys Agre på MK 1789.
9. **Snekagre** (Skibby sogn, Horns herred) MB 1682 Snick Agers Aaß; MK 1781 Snæk Agre; MK ca. 1800 Snæk agre. – I Manderups Vejrsmøllevang, ved Selsø So.
 10. **Snekkeås** (Vellerup sogn, Horns herred) MB 1682 Snech Aas; MK 1803 Smaae Snekker, Store Snekker. – I Vellerups Skjoldebjergsvang, syd for Vellerup. Ifølge MB strækker lokaliteten sig sønden til stranden.
 11. **Snekkedræt** (Rødovre sogn, Sokkelund herred) MB 1682 Snickerdrets aas; Lvk 27/9 1780 Sneckedret; MK 1780, MK 1780 (1807) Snækkedrets Agre; MK 1809 Snækkeedræts Agre. – I Rødovres Vestervang. Navnet er tilsyneladende sammensat af ordene *snekke* og *dræt* 'dragning', og det må derfor antages at sigte til et sted, hvor man har trukket skibe over land. Desværre synes de topografiske forhold i Rødovre ikke at støtte denne tolkning (Lumholt 1967:111). Jfr. Snekkedræt (51).
 12. **Snekkestykkerne** (Lyngby sogn, Sokkelund herred) MB 1682 Snecke Stockerne. – I Virums Høvdevang, ved skellet til Frederiksdal. Lokaliteten ligger ifølge MB "imellem Høfs agerne og Gade støcherne", og disse navne findes på MK 1787.
 13. **Snekkebjerg** (Kirke-Sonnerup sogn, Volborg herred) MB 1682 Sneckeberg. – Navnet kan ikke lokaliseres præcist. Lokaliteten ligger i skoven (MB), og den hører hjemme i Skovgårds Strandvang, som sandsynligvis svarer til Strandskov ved Tempelkrog nord for Englerup.
 14. **Snekkehavn** (Rorup sogn, Ramsø herred) MB 1682 Sneche Haffue, Snæche hafue; MK 1793 [S]nekkehavs Ager, Snekkerhavsmose. – Lokaliteten, som ligger i engområdet syd for Kornerup Å, hører til i Højby's Østermark.
 15. **Snekkebrand** (Buerup sogn, Løve herred) MB 1682 Snechebrands helle Aaes, Sneckebrands aas, Sneche Brands Kraag. – Lokaliteten ligger i nærheden af Thorsø, på grænsen mellem Kattrups Thorsovang og Bropøllevang (= Kuserupmarken). Det sidste led i navnet er ordet *brand* enten i betydningen 'ild, blus' (ODS I.Brand 1) eller i betydningen 'stok, stolpe' (ODS II.Brand 2). Der er flere dysser i det pågældende område (Trap III,2:467).
 16. **Snekkebjerg** (Ørlev sogn, Løve herred) MB 1682 Snecke berg. – I Kragerups Møllevang, som ligger mellem Kragerup Gård og Råmose Løb.
 17. **Snekkeager** (Gierslev sogn, Løve herred) MB 1682 Sneck Ager, Snecke Ager; MK 1788 Snekeager Aas. – I Løves Skambækvang, nord for Skambæk Gård.
 18. **Snekkeedige** (Gørlev sogn, Løve herred) MB 1682 Snechedie aas, Sneche dige. – I Gørlevs Langjordsvang, som har ligget omkring Søgård, vest for Helsing Å.
 19. **Snekkebjerg** (Højby sogn, Ods herred) MB 1682 Sneke Bierg Aas, Sneke Biergs Aas, Nørre Sneke Biergs Spield, Sneche berg Agre; MK 1783 (Nyrup) Snekke Bierg, Bagerste Snekebjerg; Gst 1946 (M 2824) Snekkebjærg. – Nord for Højby Sø, på grænsen mellem Nyrups Kirkevang og Højby's Borrevang.
 20. **Snekkebjerg** (Vig sogn, Ods herred) MB 1682 Snechebis Agre, Snechebesagre, Snechebechs Agre [!]; MK 1786 Snækkeberg. – Sydvest for Jyderup Skov, i Jyderups Åsvang. Det sidste led i navnet er snarere ordet *bjerg* end ordet *bæk* (jfr. DSÅ 6:244).
 21. **Snekkeagre** (Egebjerg sogn, Ods herred) MB 1682 Stackede Sneche Agre, Lange Sneche Agre. – I Holkerups Kongsørevang.
 22. **Snekkebjerg** (Asnæs sogn, Ods herred) MB 1682 Snecke Bierge Aas, Snecke Bierre Aas, Snecke Biere, Schneke Biere Aas, Schmekebiere Aas [!], Schemke Biere Aas [!], Smeke Biere [!]; MK 1787 Snekkeberg. – I den sydvestlige del af Høve Skov.
 23. **Snekkebjerg** (Tranebjerg sogn, Samsø) MB 1682 Sneche Bierg ager; MK 1793 Snekke Berg; Opt. 1918 Snekkebjerg. – I Brundbys Nordermark (DS 1:25).
 24. **Snekkeholm** (Tranebjerg sogn, Samsø) MB 1682 Snecheholm, Østen Snecheholm; MK 1793, MK 1793 (1805) Snekke Holm. – I Pillemarks Østermark (DS 1:25).
 25. **Snekkebjerg** (Kolby sogn, Samsø) MK 1794 Sneke Bierg; Opt. 1918, Gst 1925 (M 3017) Snekkebjerg. – I Kolby, nordøst for Kolby Kås (DS 1:44).
 26. **Snekkehøj** (Onsbjerg sogn, Samsø) MB 1682 Snechehøj; MK 1783 Snække hois Agre, Snækkehøi Stumper; Opt. 1918, Gst 1925 (M 2917) Snekkehøj. – I Bisgårds Nørremark, ved Bjælkerendens udløb i Sælvig (DS 1:67).
 27. **Snekkehøj** (Onsbjerg sogn, Samsø) MB 1682 Snecherhøj, sneche høj, uder sneche høj; MK 1793 Stoere Sneke Høj, Lille Sneke Høj, Snekke Høj; Nationalmus 1874 Snekkehøi; Opt.

- 1918, Gst 1925 (M 2817) Snekkehøj. – I Stavns Nørremark, ved Kanhavekanalen (DS 1:67).
28. **Snekkeballe** (Besser sogn, Samsø) MB 1682 Snech Balle; MK 1792 Sneke Bolle, Sneke Bols Mose; Opt. 1918 Snekkebalsmose. – I Alstrups Østermark, ved Stavns Fjord. Det sidste led i navnet er ordet *balle* enten i betydningen 'forhøjning' eller i betydningen 'afdeling af bymarken' (DS 1:89).
29. **Snekkebæk** (Besser sogn, Samsø) MB 1682 Snecke Bech; MK 1783 (1805) S.eckeбек; Opt. 1918 Snekkebæk. – I Langemarks Nørremark, ved kysten øst for Langemark (DS 1:89 og DSÅ 6:243f.).
30. **Snekkehøj** (Nordby sogn, Samsø) MB 1682 Sneche Høyfds Fald. – I Nordbys Nørremark, "Wester byen" (MB). MB's form af efterleddet er flertydig. Det kan formelt set være ordet *hovd* 'forager', men der foreligger dog snarest en udpyntet skriveform af ordet *høj* (DS 1:111).
31. **Snekkerup** (Vigersted sogn, Ringsted herred) Kun udvalgte eksempler: (her?) Signet ca. 1300 Sneckietorp; R/Jb s. 97 1370–95 Snekkorp. – Navnet er ligesom Snekkerup i Fårdrup sogn (33) sammensat af ordene *snekke* og *torp* 'udflytterbebyggelse'. Da landsbyen ikke ligger ved vandet, antages navnet at sigte til en skibssætning (DS 23:96). I sognet har der været flere stengrave og en langdyse (Trap III,3:773).
32. **Snekkeagre** (Slagelse Skt. Peders landsogn, Slagelse herred) MB 1682 Snecken aab; MK ca. 1800 Snekke Agrene. – I Landsgravs Hvilehøjsvang, øst for Vårby Å.
33. **Snekkerup** (Fårdrup sogn, V. Flakkebjerg herred) Kun udvalgte eksempler: VJb 1231 (1300) Snækkethorp; KancBrevb 20/6 1587 Sneckerup. – Navnet er ligesom Snekkerup i Vigersted sogn (31) sammensat af ordene *snekke* og *torp* 'udflytterbebyggelse'. Da landsbyen ikke ligger ved vandet, antages navnet at sigte til en skibssætning (DS 23:96). Vest for Snekkerup træffes navnet Snekkebjerg (34).
34. **Snekkebjerg** (Fårdrup sogn, V. Flakkebjerg herred) MB 1682 Snechebiere Marchen, Snechebiergs Aas, Sneche Bierges Homper; MK 1770 Lange Sneke Bierge, Brede Sneke Bierge, Stompet Sneke Bierge, Sneke Homper. – Vest for Snekkerup (33).
35. **Snekkeagre** (Tystrup sogn, Ø. Flakkebjerg herred) MB 1682 Sneche Aas Agre; MK 1797 Snæk Agre. – I Vinstrup Korshøjsmark, syd for Vinstrup. Der ligger to stendysser i nærheden af lokaliteten.
36. **Snekkemose** (Strøby sogn, Stevns herred) MB 1682 Sneche Moese Aas, Snecke Moes Aas; MK 1797, MK ca. 1800 Snekke Mose Agre. – I Strøbys Egedesmark, ved Strøby Ladeplads nord for Snekkemosegaard (Gst 1941 M 3528).
37. **Snekkehøj** (Rønnebæk sogn, Hammer herred) MB 1682 Sma Snicke Høgs Aassen, Store Snicke Høgs Aassen; MK 1790 Snikkehøys Agre [usikker læsning], Snikkehøys Humper. – I Stenstrup og Sibberups Maglebjergsmark.
38. **Snekkestykker** (V. Egesborg sogn, Hammer herred) MB 1682 Sniche; MK 1800 Snekke St[ykker], Sm[aa] Snekke St[ykker]. – IV. Egesborgs Strandmark.
39. **Snekkemark/-made** (Mern sogn, Bårse herred) MK I ca. 1800 Snekke Mark; MK II ca. 1800 Sn[e]kkemads Enge. – I Kindvig, syd for Vårager Bro ved Mern Å. Det er uvist, om det sidste led i navnet er ordet *mark* eller ordet *made* 'eng'.
40. **Snekkeø** (Vordingborg landsogn, Bårse herred) K 1791 Sneke Ø; DDL 1843 Snekkeøen; DDL 1893, Gst 1941 (M 4126) Snekkeø. – En lavvandet stengrund ved Vintersbølle Skov.
41. **Snekkeagre** (Keldby sogn, Mønbo herred) MB 1682 Snech agre; MK 1803 (1805) Sneke Agre; Indb. 1911 Snekager. – I Tåstrups Østermark, ved Stege Nor. Jfr. Snekkebæk (42).
42. **Snekkebæk** (Keldby sogn, Mønbo herred) Hans Jensen Viborg [1666–79] AM 362, fol. 76 Sneckebeck; Paludan 1822:181, Bojsen 1905:59, Indb. 1922, Opt. 1952 Snekkebæk. – Sydøst for Keldby kirke ved bunden af Stege Nor (DSÅ 6:243f.). Jfr. Snekkeagre (41).
43. **Snekkelund** (Borre sogn, Mønbo herred) MB 1682 Sneche Lunds agerre, Sneche Lundtz agerre; MK 1799 Sneklerunds Ager. – I Råbymagles Østermark.
44. **Snekkehøj** (Østerlarsker sogn, Bornholms Østerherred) VSK 1805 Snekkehøj; Indb. 1926 [Snægdja el. Snægdjebjær]; Opt. ca. 1950 Snædja. – En (nu forsvundet?) høj vest for Kobbæ ved Agård. Hvis skrivemåden på VSK er rigtig, foreligger der et navn med ordet *snekke* som første led. I modsat fald er det første led i navnet det bornholmske verbum *snæggja* 'blæse koldt, være bidende (om luften)' (DS 10:331 under Snæggebjerg).
45. **Snekkedal** (Østermarie sogn, Bornholms Østerherred) Kun udvalgte eksempler: (her?) 8/9 1555 Hüb 243 Snogedall [!]; UrneNb Sneke dals huuset. – Snekkedalshuset, som også kaldes

- Vandmøllerhus, ligger øst for Gyldenså. Navnet Snekkedal betegner vel dennes dal (DS 10:358).
46. **Snekkebæk** (Kettinge sogn, Musse herred) MK 1775 Snekkebek. – I Frejlev, ved kysten nord for Frejlev Å (DSÅ 6:243f.).
 47. **Snekkebjerg** (Maglebrønd sogn, Falsters Nørreherred) MB 1682 Nørre Snechebie, Sønder Snechebie; MK 1793 (1807) Nordre Snedkerbjergs Agre, Søndre Snedkerbjergs Agre. – I Maglebrøndes Soshøjsmark, ved Fribrødre Å.
 48. **Snekkebæk** (Ønslev sogn, Falsters Nørreherred) Herredsbog 1690 Snechebech; VSKOrig 1772 Snekke-Bek; Indb. ca. 1925 Snekke Bæk; Opt. 1946 Snekkebæk. – Øst for Byskov; løber ud i Klodskov Nor (DSÅ 6:243f.).
 49. **Snekkeoft** (Åstrup sogn, Falsters Sønderherred) MB 1682 Snechetofferne; MK 1795 (1805) Snekke Tofter. – I Vejringes Vestermark, ved Fribrødre Å. Det sidste led i navnet er ordet *toft* i betydningen 'den til bebyggelse m.m. for den enkelte bonde udskilte (og særlig indhegnede) jordlod' (ODS).
 50. **Snekkeled** (Drigstrup sogn, Bjerger herred) MB 1682 Sneche Ledtz agre; Bøgh 1770:247 Snedker-Leddet; MK ca. 1800 Snekenes Dild; Opt. 1952 og 1954 Snekkeled. – Ved Kerteminde Fjord. Den nøjagtige lokalisering af Snekkeled er uvis. I MB dækker navnet over en ås i Drigstrups Langekærsmark, på MK er der tale om en lokalitet i Lille Vibys ejerlav, og i nyere tid synes navnet at høre hjemme ved grænsen mellem Munkebo og Drigstrup sogne. Det sidste led i navnet er formentlig ordet *led* i betydningen 'sejlløb, sejled' (Crumlin-Pedersen et al. 1996:212f.).
 51. **Snekkeedræt** (N. Nærå, Skam herred) Jb 1572 (1669) Snechedrets agre. – I Nørre Nærås Nørremark, ved Nærå Strand. Den første del af navnet er sammensat af ordene *snekke* og *dræt* 'dragning'. Navnet vidner sandsynligvis om et slæbested (Crumlin-Pedersen et al. 1996:262). Jfr. Snekkedræt (11).
 52. **Snekkeagre** (Søndersø sogn, Skovby herred) Jb 1571 sneche agre; MB 1682 Sneche Agerne; MK 1800 (1809) Sneke Agre. – I Søndersø Kirkemark, vest for Søndersø. Lokaliteten ligger langt fra kysten, og navnet formodes derfor at sigte til en skibssætning (Kousgård Sørensen 1964:90f. og Holmberg 1991:236f.).
 53. **Snekkebjerg** (N. Åby sogn, Vends herred) MB 1682 Lille Snecke Bierge, Store Snecke Bierge, Snecke bierg, Sneckenbierg; Indb. 1924, Opt. 1962 Store Smækkensbjerg [!]. – I Gadstrups Nørlundsmark. Lokaliteten ligger langt fra kysten, og navnet formodes derfor at sigte til en skibssætning (Kousgård Sørensen 1964:90f. og Holmberg 1991:236f.).
 54. **Snekke made** (Udby sogn, Vends herred) MB 1682 Sneche maes deell; MK 1796 Sneker Maes Maalene. – Ved Gamborg Fjord, nord for Ronæs. Det sidste led i navnet er ordet *made* 'eng' (Crumlin-Pedersen et al. 1996:248).
 55. **Snekkeskifte** (Orte sogn, Båg herred) MB 1682 Sneche Skifft. – I Frøbjergs Frølundsmark. Lokaliteten ligger langt fra kysten, og navnet formodes derfor at sigte til en skibssætning (Kousgård Sørensen 1964:90f. og Holmberg 1991:236f.). Det sidste led i navnet er ordet *skifte* i betydningen 'underafdeling af en vang'.
 56. **Snekkeskifte** (V. Åby sogn, Sallinge herred) MB 1682 Sneche Skifte; Jb 1690 Snekke Agre, Snekkeagre; MK 1786 (1839) Nedre Snekke, Øvre Snekke, Snekke Humper; Indb. 1925 Nedre Sneke, Øvre Sneke, Sneke stumper. – Ca. 100 m nord for Hundstrup Å, ved dens udmunding i den inderste del af Nakkebølle Fjord (Crumlin-Pedersen et al. 1996:229). Om ordet *skifte*, se Snekkeskifte (55).
 57. **Snekøje** (V. Skerninge sogn, Sallinge herred) Jb 1667 Sneckoye; Jb 1690 Sneckøymaal. – I V. Skerninges Østermark, ved Syltemade Å. Kousgård Sørensen (1964:91) antager, at forledet er ordet *snekke* i betydningen 'skibssætning', men på grund af lokalitetens beliggenhed ved Syltemade Å er det ikke urimeligt at regne med betydningen 'skib' (Crumlin-Pedersen et al. 1996:228). Det sidste led er flertal af ordet *høj*.
 58. **Snekkehøj(e)** (Horne sogn, Sallinge herred) MK 1799 (1803) Snekhøyene; Indb. 1921 Snækkerhøj; Opt. 1951 Snekkehøj, Snekkehøje i Snekkemarken. – Ved moseområdet nord-øst for Lillemark (Crumlin-Pedersen et al. 1996:234).
 59. **Snekkebjerg** (Hesselager sogn, Gudme herred) MB 1682 Snecheberig; MK 1795 (1805) Snekke Bierre; U 1797 Snekke biere. – I Vormarks Nørremark, ca. 500 m sydvest for Engels-

- bæk. Lokaliteten ligger langt fra kysten, og navnet formodes derfor at sigte til en skibssætning (Holmberg 1991:236ff. og Crumlin-Pedersen et al. 1996:225).
60. **Snekken** (Vindinge sogn, Vindinge herred) MB 1683 Snechen; MK 1798, MK 1798 (1903) Snekken. – I Rosildes Bynkelsmark, ved Holckenhavn Fjord. Kousgård Sørensen (1964:91) antager, at navnet sigter til en skibssætning. Navnet kan dog også angive lokalitetens lighed med en snekke; den karakteristiske terrænform og den usammensatte navneform kunne tale for en sådan tolkning (Holmberg 1991:236ff. og Crumlin-Pedersen et al. 1996:220).
 61. **Snekken/Snekkeagre** (Herrested sogn, Vindinge herred) Jb 1572 snecken, snecke agre; Jb 1667 Snechen, Snecheagre; MB 1682 Sneches Agre, Snechekrogen; Jb 1690 Snecken, Snechekrog, Sneckegryfften. – Flere lokaliteter i området syd for Ungerskov i nærheden af skellet mellem Herrested og Hellerup sogne. Lokaliteterne ligger langt fra kysten, og navnene formodes derfor at sigte til en skibssætning (Kousgård Sørensen 1964:90f. og Holmberg 1991:236f.).
 62. **Snekkemose** (Rise sogn, Ærø) Jb 1774 Schneckemoos. – Ved Stokkeby Nor. Navnet er på et tidspunkt blevet overført fra en naturlokalitet til en bebyggelse (Gst 1869, Gst 1951 M 4316 Snekkemose). Kousgård Sørensen har (på grund af den sene overlevering) forklaret navnet af ordet *snekke* i betydningen 'snegl' (DS 13:273f.).
 63. **Snekodden** (Albæk sogn, Dronninglund herred) MB 1683 Snekodden, Snechodden. – I Voerså by sønden åen, men lokaliteten kan ikke stedfæstes nærmere.
 64. **Snekagre** (Vedsted sogn, Hvetbo herred) MB 1683 Snech agrene, Snecht aager [!]; MK 1778 Refkier Gaards Snekagere. – Ved Rye Å, syd for Rævkær Gård.
 65. **Snekkerbjerg** (Øsløs sogn, V. Hanherred) MK 1784 (1811) Snekke bjerg; PrIndb. 1807 Snedkerbjerg; MK 1813 Snekkebjerg; Gst 1883, Gst 1943 (M 1107) Snekkerbjerg. – Ca. 300 m fra den ældre kystlinje mod Selbjerg Vejle, som her har dannet en lille vig (DS 21:68). Jfr. Snekketoft (66).
 66. **Snekketoft** (Øsløs sogn, V. Hanherred) MB 1683 Sneche Toffte. – Navnet kan ikke lokaliseres præcist, men der er tale om en lokalitet i nærheden af Snekkerbjerg (65). Det sidste led i navnet er ordet *toft* i betydningen 'den til bebyggelse m.m. for den enkelte bonde udskilte (og særlig indhegnede) jordlod' (ODS).
 67. **Snekkebjerg** (Hvidbjerg sogn, Morsø Sønderherred) MB 1683 Sneche berig fald; MK 1803 (1810) Snedkerbak. – Ved Glomstrup Vig, nord for Glomstrup Gård.
 68. **Snekkebjerg** (Alsted sogn, Morsø Nørreherred) MB 1683 Snecke bierg, Snecke bierg fald. – Ved Snedkerager [Snejkager] (Indb. 1922) på grænsen mellem Skarum og Alsted.
 69. **Snekkensdal** (Skørping sogn, Hellum herred) EB 1683 snekens dall. – I den nordøstlige del af Rold Skov. Navnet forekommer i et markskel omkring Teglgård, og det sigter muligvis til en stendysse i Bjergeskov (Gst 1944 M 1412).
 70. **Snekkedal** (Pederstrup sogn, Nørlyng herred) MB 1683 Snechedals ag[e]r; Indb. 1926, Opt. 1943 Snekkedal. – Nordvest for Dalsgårde.
 71. **Snekken** (Ørsted sogn, Rougsø herred) EB 1683 Sneck; Herredsbog 1772 Snækken ved Bode. – Eng i Ørsted. Navnet formodes at være identisk med ordet *snekke* 'snegl, sneglehus', anvendt som et sammenligningsnavn (DS 18,2:70 under Snekke). Det er måske værd at bemærke, at navnet Skibskred (DS 18,2:70) betegner en eng i umiddelbar nærhed af Snekken.
 72. **Snekkerne** (Ørsted sogn, Rougsø herred) Tax 1796 Smekkerne [!]; K 1818 Snekkerne. – Højtliggende agerjord nordvest for Hevring (DS 18,2:54). Jfr. Sneksesig (73).
 73. **Sneksesig** (Ørsted sogn, Rougsø herred) EB 1683 Nersnechs sig, Snekesigen, Snekesiigen, (her?) schregsiig. – Eng i Hevring (DS 18,2:54). Der er sandsynligvis tale om en lokalitet i nærheden af Snekkerne (72). Det sidste led i navnet er ordet *sig* i betydningen 'lav plet på marken' (DS 18,2:XX).
 74. **Snekkeeng** (Glesborg sogn, Djurs Nørreherred) EB 1683 Snecke eng. – Ulokaliseret eng, som oprindelig horte til landsbyen Skærbæk. Da landsbyen blev nedlagt i 1711, blev jorden lagt ind under hovedgården Mejlgård.
 75. **Snekholt** (Hyllested sogn, Djurs Sønderherred) MB 1682 Snickhold agre; Herredsbog 1690 Sneeknold [!]; Herredsbog 1772 Snickhold Agre; Tax 1794 Sneknold agre; MK 1794 Sneknold. – Nord for Kærsholm, i Hyllesteds Møgelbjergsvang. Det sidste led i navnet er ordet *holt* 'lille skov'. Vest for Snekholt ligger Gammelby Tofter (MB 1682 Gammelby toffter), og syd for

- Hyllested træffes navnet Skibsbjerg (MK 1794 Øster Skibsbjerg, Meller Skibsbjerg og Vester Skibsbjerg).
76. **Snekkedal** (Feldballe sogn, Djurs Sønderherred) MK 1794/1804 Snekkedals Agre; Tax 1804 Snækker-dals agre, Snekke Dahl. – I Ydesminde Skov, sydvest for Hvalskov.
 77. **Snekkeballe** (Ebdrup sogn, Djurs Sønderherred) MB 1683 Snegeballe, Snegbalß stycker; Tax 1799 Snekke Balle; MK 1799 Snekeballe. – Ved Tuelbro Gård, nordvest for Ydesminde Skov. Det sidste led i navnet er ordet *balle* formentlig i betydningen 'forhøjning'.
 78. **Snekkeholm** (Dråby sogn, Mols herred) MB 1683 Sneche holmen; Tax 1798 Indre Snækkerholm, Uder Snækkerholm; MK 1798 (1837) Indre Snekerholm, Uder Snekerholm; Tax 1829 Indre Snedkerholm, Uder Snedkerholm; Indb. 1921–22 Snekkerbakken. – I Egsmarks Søndervang, nord for åen Vibæk.
 79. **Snekkehullet** (Agri sogn, Mols herred) Tax 1790 Snækkehullet; MK 1790 Snække Hullet. – Ved Femmøller.
 80. **Snekkedal** (Helgenæs sogn, Mols herred) Tax 1789 Snækkedal; MK 1789 Snække Dal; Indb. 1935 Snekkedal. – MK's lokalisering svarer ikke til Indb.s. På MK er der tale om en lokalitet vest for Borup. I Indb. er der tale om en lokalitet øst for Borup.
 81. **Snekkekær** (Bregnet sogn, Ø. Lisbjerg herred) MB 1683 Sneche Kierß fald. – Agerjord under Kalø Ladegård. Lokaliteten er muligvis identisk med Snekkemade (Hoveriefterretninger 1791 Sneke Maae), som betegner en eng i Kaløs Krovang.
 82. **Snekkeeng** (Viby sogn, Ning herred) MB 1683 Sneche Eng; Indb. 1932 Snekkeeng; Opt. 1956 Snekkeengen. – IVibys Høskov Mark, ved Århus Å. IVibys Østermark, sydøst for Snekkeeng forkommer navnene: Skibhøj (MB 1683 Schif Hoys Fald, Schif Hoys Banck) og Skibsigfald (MB 1683 Schibe Siegs Fald).
 83. **Snekkeagre** (Saksild sogn, Hads herred) MB 1683 Sneche agre; MK 1794, MK 1795, MK 1795 (1901), Indb. 1926 Snekke Ager. – I Saksilds Østermark.
 84. **Snekken** (Fruering sogn, Hjlemslev herred) MB 1683 Snichen til ager. – I Gjesings Vester-
vang, som er rimeligt vellokaliseret.
 85. **Snekkesten** (Kattrup sogn, Voer herred) MB 1683 Snecke steens ager. – I Møballes Kurris-
gårdsmark, ikke langt fra Vindå. I Møballes Østermark forekommer navnet Skibbjerg (MB 1683 Norder og Synder Skifbjerg).
 86. **Snekkebjerg** (Endelave sogn, Nim herred) MB 1683 Snechebjerg, Snechebjergs Ag[e]r; MK 1777 Sned Kiær Bierre; Opt. 1959 Snekkebjerg. – I Nørremarken nordøst for Endelave.
 87. **Snekkemade** (Skibet sogn, Tørrild herred) 1/10 1485 (1631, 1633) Snekem[aae], Seckemae. – Ved Vilstrup Å. Det sidste led i navnet er ordet *made* 'eng'. Det første led er derimod tve-
tydigt. Hvis tolkningen baseres på det førstnævnte belæg, er forleddet identisk med ordet *snekke* i betydningen 'skib'. Af kronologiske årsager kan det næppe, som antaget i DS 8:111, være ordet *snekke* i betydningen 'snegl'. Hvis tolkningen baseres på det sidstnævnte belæg, er forleddet identisk med ordet *sæk* i betydningen 'hængesæk'.
 88. **Snekkemade** (Pjedsted sogn, Holmans herred) MB 1683, EB 1683 Snechemay. – Ulokaliseret ager og eng i Pjedsteds Nørre-
mark.
 89. **Snekkær** (Humlum sogn, Skodborg herred) MB 1683 Snich Kier, Snechkier. – Ulokaliseret eng mellem gården Bjerg og Øster eller Vester Klostergård.
 90. **Snekkebjerg** (Hanning sogn, Bølling herred) MB 1683 Snecke Biers Aggre; MK 1803 Snedkerbergagre; Gst 1946 (M 2603) Snekkebjerg. – Nord for Hanning Kirke.
 91. **Snekhæld** (Øster Løgum sogn, S. Tyrstrup herred) K 1785 Norder Schneckhell, Sünder Schneckhell; U 1785 Schnekhell, Synder Schneckhell; U 1790 Schinckhell [!]; Jb 1790, U 1796 Norder Schneckhell, Süder Schneckhell; KiersAtl Nørre Snekhell, Sønder Schneckhel; TM Schneckhell; Indb. 1912 Snækhæld; Opt. 1931 Snekhæld. – Navn på en stejl skråning ned mod Genner Bugt. Det sidste led i navnet er ordet *hæld* 'skråning'. Det første led er formentlig ordet *snekke* 'skib', men i DS 6:119 tillægges ordet en ældre betydning: 'noget langt og spids'. Ifølge efterretninger fra 1700-tallet har der ved Genner Fjord i Øster Løgum sogn ligget en række skibssætninger, de såkaldte Dannebrogsskibe (Broholm 1937:19f.).
 92. **Snikbjerg** (Ullerup sogn, Nybøl herred) Dokument 1636 Schnickberg; U 1768–75 Schnickberg Heck; K 1783 Snickbierr, Snickbyr, Snickbier, Snickbier Lüick; Jb 1783 Schnickbyr, Schnicksbyr, Schnicksbierr, Schnickbierre; B 1783 Schnickbyr; TM Sneckbjer; Indb. 1912 Sneebjerg; Opt. 1932–34 æ Snedbjerg. – Bakke nordvest for Ullerup (DS 7:74).

93. **Snekkerøj** (Broager sogn, Nybøl herred) K 1782 Schneckeroj; Jb 1782 Schneckeroj; B 1783 Schnitjeroj; K ca. 1783 Schneckerey; TM Snedkerroy; Indb. 1912 Snedkerroj; Indb. 1922 Snækkerøj. – I Skelde, mellem Borre og Skelde Mose. Det sidste led i navnet er en sideform til ordet *rud* 'rydning' (DS 3:L under Roj). Det første led antages at være identisk med ordet *snekke* 'snegl' (DS 7:127).
94. **Snekkested** (Broager sogn, Nybøl herred) U 1773–74 Schnickstei Hecke; Indb. 1912 Sniksted; Indb. 1922 Sniksted [sneksdæi]. – Stedet ligger formentlig syd for Mølmark. Det første led i navnet er sandsynligvis ordet *snekke* i betydningen 'skib' (Hald 1942:23 og Kousgård Sørensen 1958:114f.), og ikke – som formodet i DS 7:120 – ordet *snekke* 'snegl'.
95. **Snekkebjerg** (Egen sogn, Als Nørreherred) K 1779 Sneke-Bierg, Snecke-Bierg; Jb 1779 Schnecke Bierre, Schnecke-Bierre, Schneckebiere; TM, Indb. 1912 Snekkebjerg; Indb. 1922 Snekke-bjerg, Snekkebjerg; Opt. 1937 Snekkebjerg. – Bakke ved kysten, syd for Dyndved. Ved foden af bakken er der rester af flere skibssætninger (DS 7:320).
96. **Snekkemose** (Svenstrup sogn, Als Nørreherred) TM Snekmos; Indb. 1912, Opt. 1937 Snekkemose. – Sydvest for Stevning Skov, ved Stevning Nor (DS 7:365).
97. **Snekkeløb** (ved Sjællands Odde) DDL 1843:73–74 Snekkeløbet, Snekkeløbet eller Skudeløbet; DDL 1910:224, DDL 1962:144, Søkort 1969 (K 102) Snekkeløb. – Sejllobet mellem Sjællands Odde og Sjællands Rev.
98. **Snekkegrund** (ved Langeland) Jens Sørensen ca. 1690 (K 11b) Snækegr[und]; Jens Sørensen ca. 1700 (K 6 c) Sneke gr[und]; DDL 1843:275 Snekkegrunden; DDL 1910:414, Gst 1952 (M 4618), DDL 1963:216 Snekkegrund; Søkort 1965 (K 185) Snekke-Grund. – Grund vest for Gulstav Klint på Sydlangeland.
99. **Snekkedybet** (i Limfjorden) 1/11 1515 (Suhm I:86), ?/11 1515 (Suhm I:87) Snekkedybett. – Der er tilsyneladende tale om et navn, som betegner farvandet mellem Hals og Egense.
100. **Snekkegård** (Gislinge sogn, Tuse herred) Indb. 1925, Gst 1944 (M 3023) Snekkegaard; Opt. 1983 Snekkegården. – Ved Lille Gislinge, hvor også gårdnavnene Voergård og Leddinggård findes. Der er ingen spor af navnet Snekkegård og de øvrige gårdnavne i det ældre kilde-materiale, og det er derfor nærliggende at betragte de tre navne som navne af nyere dato. I Gislinge Lammefjord, et par kilometer nordøst for landsbyen Gislinge, er der fundet et lille fartøj, som kan dateres til tiden 1130–1150 (Gothche 1995:185ff.).

NOTER

- 1) Skamby Madsen 1984:261ff., 1991:183ff., 1995:5ff.
- 2) Maagaard Jacobsen 1987:104ff.
- 3) Bonde 1984:275ff.
- 4) Dateringerne er foretaget på Nationalmuseets kulstof-14 dateringslaboratorium. De er kalibreret til kalenderår efter kalibreringskurverne i Radiocarbon, 1993, ved hjælp af kalibreringsprogrammet Calib ver. 3.0.3C fra University of Washington med den 20-års midlede atmosfæriske kurve. Kalibreringerne er lavet efter referencen Stuiver and Pearson 1993. K-5058 med +/- 1 stand. dev.: 1030–1180 e.Kr.kal. K-5059 med +/- 1 stand. dev.: 1025–1170 e.Kr.kal.
- 5) Fosfatundersøgelsen blev foretaget af cand. phil. Niels Hartmann. Til karteringen valgtes at benytte spottestmetoden, samt at udtage prøver i området for hver 50 m. Med totalt 498 prøvetagningspunkter og 4 prøver fra hvert punkt blev der i alt udtaget 1992 jordprøver.
- 6) Museet Falsters Minder, jour.nr. 006/1988.
- 7) Jakobsen 1901:106, Stewart 1987:177.
- 8) Marwick 1952:58.
- 9) ODS I.Nøst.
- 10) NG XI:276.
- 11) NG XIII:408.
- 12) NG XIV:71 og 86.
- 13) NG XVI:112.

- 14) Zilliacus 1989:235.
- 15) OGB VIII:160.
- 16) Stahre 1986:263.
- 17) Lb ca. 1570 Sneckeberg; K 1812 Snickebjerg.
- 18) Crumlin-Pedersen 1984.
- 19) Jfr. Söderwall 1884-1918 under *snäkkia* og Fritzner 1886-96 under *snekkja*.
- 20) Jfr. Söderwall 1884-1918 inkl. Supplement under *snäkkia*.
- 21) Danmarks Riges Breve: 4/7 1224, 16/5 1339, 17/6 1339, 13/5 1350.
- 22) DgL I,2:817f.
- 23) Jfr. Lund 1996:247ff.
- 24) Stockholm B 74.
- 25) Stockholm B 215.
- 26) DEO.
- 27) De Gorog 1958:70.
- 28) Bosworth-Toller.
- 29) Blöndal Magnússon 1989:914, jfr. SAOB 28:8311 og Falk & Torp.
- 30) Olsson 1979:126.
- 31) Jørgensen 1974:91.
- 32) Jfr. Valtavuo-Pfeifer 1989:405 og Olsson 1994:162.
- 33) Holmberg 1991:238.
- 34) Kousgård Sørensen 1964:91.
- 35) Jfr. Crumlin-Pedersen et al. 1996:76.
- 36) SAOB 28:8295.
- 37) Kalkar 4:21.
- 38) Jfr. OGB II:185 under *Snäckhagen* og OGB III:169 under *Snäckeskär*.
- 39) Kousgård Sørensen 1964:91.
- 40) Kousgård Sørensen 1964:90f.
- 41) Holmberg 1991:236ff. og Crumlin-Pedersen et al. 1996:188ff.
- 42) Skamby Madsen 1995:9f.
- 43) Registreringsarbejdet er udført af to danskstuderende, Bo Nissen Knudsen og Margrethe Heidemann Andersen, på Institut for Navneforskning ved Københavns Universitet.
- 44) LvK 27/9 1780 Snekkedret.
- 45) MK 1780, MK 1780 (1807) Snækkedrets Agre; MK 1809 Snækkedræts Agre.
- 46) MK 1779 Snekker Agre.
- 47) MB 1682 Snedkiere bache Aaes, Sned Kierrebache aaes.
- 48) MK 1777.
- 49) MB 1683 Snechebjerg, Snechebjerg Ag[e]r; Opt. 1959 Snekkebjerg.
- 50) MB 1683 Snecher Hafuen; MK 1787 Snedker Haugen.
- 51) MB 1682 Snechers Holm.
- 52) MB 1682 Snechers høyes Aas.
- 53) KortFm s. 125.
- 54) EB 1683 Snekis Eng.
- 55) K 1790 Snekkewayshaue, Snekkeshau; K 1794 Snekkeshave m.fl.
- 56) DS 4:286.
- 57) MB 1682.
- 58) MK 1789.
- 59) Der findes en hel del undersøgelser, som direkte eller indirekte viser havspejlsændringer i det pågældende tidsrum. Disse data er generelle og i mange tilfælde kun relative med transgressive eller regressive lagfølger på dybere eller højere niveauer. Der findes dog enkelte undersøgelser, hvor regressions- og transgressionsmaxima er tolket. Kurven fig. 7 er udarbejdet på baggrund af følgende: Fairbridge, R.W. 1961: Eustatic changes in sea level. *Physics and Chemistry of the Earth*, 5. New York, p99. Mikkelsen, V.M. 1949: Præsto fjord. *Dansk Botanisk Arkiv* no 13,5, p171. De Geunyuuck, R. 1985: The Evolution of the Coastal Dunes in the Western Belgian Coastal Plain. *Eiszeitalter und Gegenwart*, 35, pp33-41. Ters, M. 1975: Variations in Sea level on the French Atlantic Coast over the last 10000 years. *Quaternary Studies-R.P. Suggate, M.M. Cresswell(Eds.). The Royal Society of New Zealand, Wellington* 1975, pp287-

88. Tooley, M.J. 1978: Interpretation of Holocene Sea Level changes. *Geol.Fören. Förh.* vol 100, pt.2, pp203-212. Jacobsen, E.M. 1989: Geological investigation methods and modeling in coastal areas as a tool in archaeology. *Aspects of Maritime Scandinavia AD 200-1200*. Roskilde, pp259. Bondesen, E. 1987: Havspejlssvingninger og strandlinier. En Geologisk-arkæologisk oversigt med særlig henblik på Roskilde fjord. Roskilde Universitetscenter 1987, p13. Klug, H. 1980: Der anstieg des Ostenseespiegels im deuchen Küstenraum seit dem Mittelatlantikum. *Eiszeitalter und Gegenwart*, 30, pp237-252.

KILDER OG LITTERATUR

- AM = Den Arnamagnæanske Håndskriftsamling. Københavns Universitet.
 B + årstal = Boniteringssager.
 Blöndal Magnússon, Ásgeir 1989: *Íslensk orðsifjabók*. Reykjavík.
 Bojsen, Frede 1905: *Af Møns Historie I*. Stege.
 Bonde, Niels 1984: Dendrokronologisk undersøgelse på skibstømmer fra Fribrodrø Å på Falster. *hikuin* 10.
 Bosworth-Toller = J. Bosworth & T.N. Toller: *An Anglo-Saxon Dictionary*. Oxford 1898. Supplement by T.N. Toller. Oxford 1921.
 Broholm, H.C. 1937: Skibssætninger i Danmark. *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark* 1937. København.
 Bøgh 1770 = "Skionne Efterretninger". *Provst Bøghs Beskrivelse af Kerteminde og Bjerger Herred 1770*. Udg. af Birgit Bjerre Jensen. Odense 1995.
 Crumlin-Pedersen, Ole 1984: Fotevik. De marinarkæologiske undersøgelser 1981 og 1982. *Pugna Forensis -? Arkeologiska undersökningar kring Foteviken, Skåne 1981-83*. Lund.
 Crumlin-Pedersen, Ole et al. 1996: *Atlas over Fyns kyst i jernalder, vikingetid og middelalder*. Odense.
 DDL = *Den Danske Lods*. København 1843ff.
 De Gorog, Ralph Paul 1958: *The Scandinavian Element in French and Norman*. New York.
 DEO = Niels Åge Nielsen: *Dansk Etymologisk Ordbog*. 2. rev. udg. København 1969.
 DgL = *Danmarks gamle Landskabslove I-VIII*. Udg. af Johs. Brøndum-Nielsen et al. København 1933-61.
 DS = *Danmarks Stednavne* 1ff. Udg. af Stednavneudvalget (Instit for Navneforskning). København 1922ff.
 DSÅ = John Kousgård Sørensen: *Danske sø- og ånavne* 1-8. København 1967-98.
 EB = Engbog. Eng- og græsningsprotokol til Christian V's matrikel. Rigsarkivet.
 Falk, H.S. & Alf Torp: *Norwegisch-Dänisches Etymologisches Wörterbuch I-II*. Heidelberg 1910-11.
 Fritzner, Johan: *Ordbog over det gamle norske Sprog I-III*. Kristiania 1886-96. IV. Rettelser og tilleg ved Finn Hødnebo. Oslo 1971.
 Gst = Generalstabskort. Geodætisk Instituts målebordsblade.
 Gothche, Morten 1995: Båden fra Gislinge. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1995. København.
 Hald, Kristian 1942: *De danske Stednavne paa -um*. København.
 Herredsbog = Jordebøger over kirkers, præstegårdes og degneboligers jorder.
 Hofm.Fund. = Hans de Hofman: *Samlinger af Publique og Private Stiftelser, Foundationer og Gavebreve I-XI*. København 1755-80.
 Holmberg, Bente 1991: Maritime place-names. Ole Crumlin-Pedersen (ed.): *Aspects of Maritime Scandinavia AD 200-1200*. Roskilde.
 Hüb = J.R. Hübertz: *Aktstykker til Bornholms Historie*. København 1852.
 Indb. = Indberetning til Institut for Navneforskning (Stednavneudvalget).
 Jakobsen, Jakob 1901: Shetlandsøernes stednavne. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1901.
 Jb = Jordebog.
 Jens Sørensen = *Danske Søkort af Jens Sørensen 1646-1723*. Udg. af Johannes Knudsen. København 1916.
 Jørgensen, Frank 1974: *Præsteindberetninger til Ole Worm II*. København.
 K = Kort.
 Kalkar, Otto: *Ordbog til det ældre danske sprog* 1-5. København 1881-1918. Fotografisk optryk med ændringer. København 1976.

KancBrevb = *Kancelliets Brevbøger* Iff. Udg. af C.F. Bricka et al. København 1885ff.

KiersAtl = Atlas over Øster-Lyngum Sogn ved Sognepræst P. Kier. 1813-21. Kopi på Institut på Navneforskning efter kopi på Haderslev Amtsmuseum.

KortFm = Valdemar Bennike & Marius Kristensen: *Kort over de danske folkemål med forklaringer*. København 1898-1912.

Kousgård Sørensen, John 1958: *Danske bebyggelsesnavne på -sted*. København.

Kousgård Sørensen, John 1964: *Marknavne og arkæologi. Marknavnestudier*. København.

KronSk = *Kronens Skøder* I-V. København 1892-1955.

Lb = *Lunds stifts landebok* 1-3. Udg. af K.G. Ljunggren og Bertil Ejder. Lund og København 1950-65.

Lumholt, Ib 1967: *Ordforrådet i Sokkelund herreds marknavne*. København.

Lund, Niels 1996: *Lið, leding og landeværn*. Roskilde.

LvK = Landvæsenskommissionsakter. Landsarkivet for Sjælland m.m. København.

M = Målebordsblad.

Mandt = Mandtal (ekstraskattemandt). Rigsarkivet.

Marwick, Hugh 1952: *Orkney Farm-Names*. Kirkwall.

Matr = Matrikel. Rigsarkivet.

MB = Markbog. Forarbejder til Christian V's matrikel. Rigsarkivet.

MK = Matrikelkort/udskiftningskort. Matrikelarkivet.

Maagaard Jacobsen, Erik 1987: Fribrodre Å: Geologi i vikingetid. *Vår* nr. 4/1987.

Nationalmus = Nationalmuseet (indberetninger).

NG = *Norske gaardnavne*, Indl. + I-XIX. Udg. af Oluf Rygh et al. Kristiania 1897-1936.

ODS = *Ordbog over det danske Sprog* 1-28. København 1919-56.

OGB = *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län* Iff. Göteborg 1923ff.

Olsson, Ingemar 1979: *Snäck-namn på Gotland. Gotlands natur och historia speglade i ortnamnen*. Visby. (optryk efter en artikel i Fornvännen 1972)

Olsson, Ingemar 1994: *Gotländska ortnamn*. Visby.

Opt. = Fonetiske optegnelser til Institut for Navneforskning.

Paludan, Johan 1822: *Møen beskrevet*. København.

PrIndb. 1807 = *Danske Præsters Indberetninger til Oldsagskommissionen af 1807. Nord- og Østjylland*. Red. af Christian Adamsen og Vivi Jensen. Højbjerg 1996.

RJb = *Roskildebispens Jordebog*. Udg. af C.A. Christensen. (Danmarks Middelalderlige Regnskaber 3.rk. 1.bd.) København 1956.

SAOB = *Ordbok över svenska språket*, utg. av Svenska Akademien 1ff. Lund 1898ff.

Skamby Madsen, Jan 1984: Et skibsværft fra sen vikingetid/tidlig middelalder ved Fribrodre Å på Falster. *hikuin* 10.

Skamby Madsen, Jan 1991: Fribrodre: A shipyard site from the late 11th century. Ole Crumlin-Pedersen (ed.): *Aspects of Maritime Scandinavia AD 200-1200*. Roskilde.

Skamby Madsen, Jan 1995: *Leding*. *Skalk* nr. 4/1995.

Stahre, Nils-Gustaf 1986: *Ortnamn i Stockholms skärgård*. Stockholm.

Stewart, John 1987: *Shetland Place-Names*. Lerwick.

Suhm, P.F.: *Nye Samlinger til den Danske Historie* I-IV. Udg. af R. Nyerup. København 1792-95.

Söderwall, K.F.: *Ordbok öfver svenska medeltidsspråket* I-II. Lund 1884-1918. Supplement ved W. Åkerlund, K.G. Ljunggren og Elias Wessén. Lund 1953-73.

Tax = Taxationsforretning.

TM = Tysk Matrikel. Matrikelarkivet.

Trap, J.P.: *Danmark* I-XV. 5. udg. København 1953-72.

U = Udskiftningsager.

UrneNb = J.C. Urnes Lommebog 1743ff. Det Kgl. Bibliotek.

Valtavuo-Pfeifer, Ritva 1989: Intressanta namn på ålandska hamnar. *Studia Onomastica. Festskrift till Thorsten Andersson den 23 februari 1989*. Stockholm.

VJb = *Kong Valdemars Jordebog* I-III. Udg. af Svend Aakjær. København 1926-45.

VSK = Videnskabernes Selskabs Kort. København 1771ff.

VSKOrig = Videnskabernes Selskabs Kort. Originaltegninger i Kort- og Matrikelstyrelsen.

Zilliacus, Kurt 1989: *Skärgårdsnamn*. Helsingfors.

A *snekke* came ... Harbour sites from the 11th and 12th centuries?

During recent years the Viking Ship Museum in Roskilde – in collaboration with the National Museum and the Museum of Falsters Minder – has undertaken archaeological investigations along Fribrodrø Å (the word *å* means stream or small river in Danish) on Northern Falster (fig. 1). As a result, large parts of a continuous find layer, mainly consisting of wood waste, tools and ship parts, have been excavated (fig. 2 and 3). The ship parts found all came from ships built according to the Nordic tradition, as we know it, from the Viking Age and early Medieval Period. It is characteristic of the parts found that they were worn or destroyed items, and so they have been interpreted as waste from repairing or scrapping work. The activity that led to the creation of the layer is presumed to have been carried out for a considerable period of time, for the finds date to the period between the early 11th century and the second half of the 12th.

In the first years of the excavation the site was interpreted as a proper shipyard, but further investigation has changed or adjusted this interpretation. We now think that we are dealing with a harbour where ships were repaired and maintained.

Three place-names – *Nørre Snekkebjerg*, *Sønder Snekkebjerg* and *Snekkeøster* – near the site are thought to be connected with it (the word *snekke* is an old Danish word for a small vessel, and the place-names may be translated as ‘the Northern Snekke Hill’, ‘The Southern Snekke Hill’ and ‘Snekke Tofts’, respectively). Attention has therefore been directed towards the word *snekke* in order to find out whether the site at Fribrodrø Å is a unique locality, or whether an investigation combining finds and place-names may lead us to other, similar harbour sites.

The word *snekke* occurs in several place-names of Nordic origin. Most of these names are found in Norway, Finland, Swe-

den and Denmark, but there are also a few in Shetland and the Orkneys.

In Old Swedish and Norwegian-Icelandic texts the word *snekke* is mainly used for a warship. The Danish texts do not reveal much as regards the form and function of this type of ship, but the word probably had the same specific meaning in Old Danish as in the other Nordic languages. In Denmark the word fell out of use in the course of the Middle Ages but after 1700 it was reintroduced from older sources.

A registration of those Danish place-names which are thought to contain the word *snekke* has been carried out. This resulted in a catalogue consisting of 100 names, of which most are connected to fields or sites which were recorded for the first time in the registers of 1681–83 made in preparation for the land register of King Christian V. An attempt was then made to localise these names using maps from the land reform of around 1800 and other map material (fig. 6).

As part of a place-name the word *snekke* may refer to a number of different concepts, but the majority of the *Snekke*-names in the catalogue probably point to activities with real ships. The names usually consist of *snekke* as first element and a second element pointing to the type of site. Among the second elements only the words *gård* (‘farm’) and *torp* (‘dependent settlement’) originally denoted settlements. *Gård* is used as the second element of a farm name in North-western Zealand, which was first recorded rather late. *Torp* (in a metathesised form) is the second element of two Zealandic village names: *Snekkerup*. The rest of the names indicate ridges, cultivated areas, wetlands etc. *Snekke* is most frequently used in combination with the word *bjerg* (‘hill’), which occurs in 21 place-names.

The registered *Snekke*-sites are scattered along the Danish coasts. All the sites have

been accessible by ship. They typically have an inland situation, secluded and protected from attack from the coast.

On this basis it seems reasonable to conclude that the *Snekke*-names were formed in connection with ship activity in the Viking Age and the Early Middle Ages. Moreover, the finds and local conditions at Fribrodre Å make it most likely that we are dealing with local harbours.

Thus it should be possible to confirm the presence of ship-related activity by archaeological means at least at some of the registered *Snekke*-sites. However, the circumstances are difficult. The find layers at

Fribrodre Å revealed that the remains from work on ships mainly consist of wood, and such layers have disappeared from most places – dried out as a result of the lowering of the water level since the Viking Age and Middle Ages (fig. 7).

Bente Holmberg
Institut for Navneforskning,
Københavns Universitet
Jan Skamby Madsen
Moesgård Museum

Translated by Annette Lerche Trolle

